Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

азетэмнай 1921 оной жабриин 21-һээ гарана | № 149 (16372) | 1983 оной июниин 29, среда | Сэн 3 мүнгэн.

„СОЮЗ Т-9" НИИДХҮҮЛЭГДЭЭ

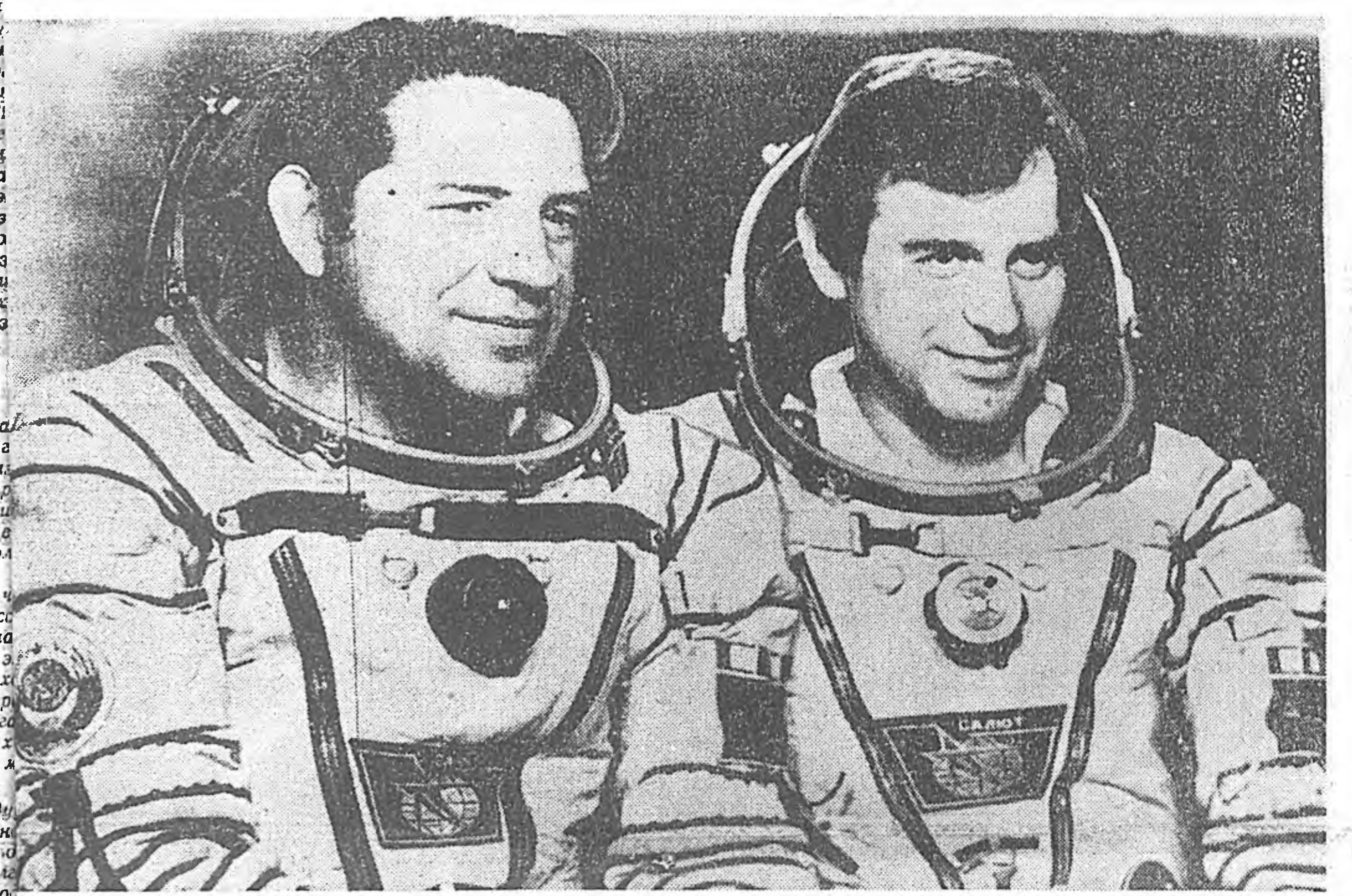
ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

Замбуулинай дайдые шэнжэлхэ программын ...hoop 1983 оной июниин 27-до Москвагай сагаар ...3 час 12 минутада «Союз Т-9» гэжэ замбуули...ай онгосо Советскэ Союзhаа ниидхүүлэгдээ. Он...осын командир Советскэ Союзай Герой СССР-эй ...етчик-космонавт полковник Ляхов Владимир ...фанасьевич бортинженер Александров Алек...андр Павлович хоёрhoo бүридэhэн экипаж тэрэ...ние жолоодоно.

Ниидэлгын программын ёhoop «Союз Т-9» онгосо «Салют-7»—«Космос-1443» гэжэ замбуулинай комплекстой залгалдан холболдохо юм.

Жолоодогдодог комплекс дээрэ экипаж научно-техническэ ба медико-биологическа шэнжэлгэнүүдые, туршалгануудые дүүргэхэ байна.

Космонавтнууд Ляховай ба Александровай бэенүүд hайн.

«СОЮЗ Т-9» ОНГОСЫН КОМАНДИР СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙ СССР-эй ЛЁТЧИК-КОСМОНАВТ ПОЛКОВНИК ЛЯХОВ ВЛАДИМИР АФАНАСЬЕВИЧ

Советскэ Союзай Герой СССР-эй летчик-космонавт Владимир Афанасьевич Ляхов 1941 оной июлиин 20-до Ворошиловградска областиин Антрацит хотодо түрэhэн юм.

1964 ондо Харьковай летчигуудай сэрэгэй авиационно дээдэ училищи дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр Агаарай Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ алба хэhэн, хэдэн түхэлэй самолёт шудалhан байгаа. «Нэгэдэхи классай сэрэгэй летчик ба гурбадахи классай летчик-туршагша» гэhэн мэргэжэлтэй.

В. А. Ляхов 1963 онhoo Советскэ Союзай Коммунис партиин гэшүүн.

1967 ондо Владимир Афанасьевич космонавтнуудай отрядта оруулагдаhан байна.

1975 ондо хүдэлмэриhөө таhарангүйгөөр Космонавтнуудые бэлдэхэ түбтэ В. А. Ляхов Ю. А. Гагаринай нэрэмжэтэ Агаарай-сэрэгэй академи дүүргээ hэн.

«Союз-32» онгосын ба «Салют-6» гэжэ замбуулинай станциин командир боложо, 175 сүүдхэ үргэлжэлhэн түрүүшынгээ ниидэлгые 1979 ондо хэhэн байгаа.

«СОЮЗ Т-9» ОНГОСЫН БОРТ-ИНЖЕНЕР АЛЕКСАНДРОВ АЛЕКСАНДР ПАВЛОВИЧ

Александр Павлович Александров 1943 оной февралиин 20-до Москвада түрэhэн.

Совет Армиин зэргэнүүдтэ алба дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр 1964 онhoo А. П. Александров конструкторска бюродо хүдэлнэ.

1969 ондо тэрэ Москвагай Бауманай нэрэмжэтэ дээдэ техническэ училищиин үдэшын факультедые дүүргээ.

Замбуулинай аппарадуудай залан хүтэлхэ түхеэрэлгэнүүдые зохёон бүтээлгэдэ хабаадалсаhан байгаа.

А. П. Александров 1970 онhoo Советскэ Союзай Коммунис партиин гэшүүн юм.

Космонавтнуудай отрядта 1978 ондо оруулагдаhан байгаа. Жолоодогдодог «Союз-Т» онгосын ба замбуулинай «Салют» станциин программын ёhoop бэлэдхэлэй дүүрэн курс гараа.

ДАЙШАЛХЫ ХҮСЭЕЭ БЭХИЖҮҮЛХЭ

СЭРЭГЭЙ АКАДЕМИНҮҮДЫЕ ДҮҮРГЭГШЭДЭЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ КРЕМЛЬДЭ УУЛЗАЛГА БОЛОБО

...эй академинүүдые ...шэдэй хүндэлэлдэ ию...-до Кремлиин Ехэ ор...улзалга болобо. СССР...оронын министерство. ...Армиин ба Далайн-Сэ...лодой Главна полити...правлени тэрэниие эм... Совет сэрэгэй дээдэ ...инуудта hуралсалаа ...тайгаар дүүргэhэн ... Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй, ... социалис оронуудай ...дай генералнууд, ад...уд ба офицернууд, ...ба флодто суртал бо... батаар нэбтэрэнхэй, ...лэдхэлтэй мэргэжэл...элдэhэн профессор... багшанар уулзалга ...айгаа.

...эй ЦК-гай Политбю...шүүн, СССР-эй обо...министр Советскэ Со...аршал Д. Ф. Устинов, ...армиин ба Далайн-Сэ...лодой Главна поли...тическэ управлениин начальник армиин генерал А. А. Епишев, КПСС-эй ЦК-гай таhагуудые даагшанар И. Ф. Дмитриев, Н. И. Савинкин, ВЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь В. М. Мишин, СССР-эй министрнүүд, СССР-эй Гүрэнэй комитедүүдэй түрүүлэгшэнэр, СССР-эй оборонын министрэй нэгэдэхи орлогшонор ба орлогшонор, Советскэ Союзай маршалнууд, бусад элитэ ехэ сэрэгэй ажал ябуулагшад уулзалгада байлсаа.

Советскэ Союзай Маршал **Д. Ф. Устинов** суглараагшадта халуунаар угтагдажа, уулзалга дээрэ үгэ хэлээ. Түгэс бэлэдхэлтэй сэрэгэй мэргэжэлтэдые ээлжээтэ гуримаар гарган hаарнь сэрэгэй академинүүдэй багшанарые, hурагшадые тэрэ амаршалаад, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ, СССР-эй Оборонын Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Ю. В. Андроповой халуун амаршалгануудые, hайн hайхан хүсэлэлнүүдые дамжуулаа.

Уулзалгада хабаадагшад энэ мэдээсэлые удаан үргэлжэлhэн нэрьемэ альга ташалгаар угтаhан байна.

Удаань Советскэ Союзай Маршал Д. Ф. Устинов сэрэгэй академинүүдые дүүргэгшэдтэ эльгээhэн КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй амаршалгые соносхон уншаа.

Социалис Эсэгэ ороноо хамгаалагшын мэргэжэл хэды ехэ харюусалгатай, хүндэтэй гээшэб гээд СССР-эй оборонын министр саашань тэмдэглээ. Сэрэгшэдэй дунда Коммунис партиин политикые эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлхэ, Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй ёhо заншалнуудые сахин үргэлжэлүүлхэ, Эхэ оронойнгоо аюулгүй байдалые найдамтайгаар хангахын тула частьнууд болон корабльнуудай дайшалхы бэлэн байлгые бүхы хүсөөрөө бэхижүүлхэ гээшэ совет офицерэй үндэр нэрэ хүндэ мүн.

Илангаяа мүнөө үедэ Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дайшалхы бэлэн байлгын удха шанар ургаа. Империализмын ээрхэг түримхэй ябуулгануудай шангадаhан, сэрэг дайнда бэлдэжэ байhан ушарhаань иимэ юумэн болоно. СССР-тэ, Варшавска Договорто хабаададаг бусад оронуудта түрүүлэн добтолго хэхэ тухай Пентагондо hанаашална, удаан болзорой ба хизаарлагдаhан ядерна дай хэхэ түсэбүүд зохёогдоно. Уласхоорондын байдалай иимэ түгшүүрилтэй орёо болоод байхада, дайшалхы бэлэн байлгаяа hэримжээ дээшэлүүлхэ тухай үшөө ехэ анхарал оролдолго гаргаха зэргэтэйбди.

Партийно-политическэ, политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие hайнаар, тусхай зорилготойгоор ябуулhан ушартал Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй үмэнэ байhан орёо ехэ асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ болохо юм гээд үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглээ. Мүнөөнэй байдал, КПСС-эй ЦК-гай, июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд энэ хүдэлмэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ эрилтэ табина. Тус асуудалаар партиин табидаг эрилтэнүүдэй үг удхые нүхэр Ю. В. Андропов тодоор нигэжэ найруулаа: «Манай түйлалтануудые үнэншэмэ тодоор харуулха, ажабайдалда саг үргэлжэ бии болодог шэнэ асуудалнуудые гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ гээшэ мүнөө үеын шэнэ hанал бодол ба үгэнүүд манай бүхы пропагандые нарижуулан hайжаруулха зам болоно. Тэрэ хододоо бодото байдалhаа үндэhэлhэн үнэн зүб, hонирхолтой, ойлгосотой, нүлөө ехэтэй байха ёhотой».

Сэрэгэй академинүүдые дүүргэгшэд сэрэгшын уялгые жэшээтэ hайнаар дүүргэжэ, манай алдарта Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дайшалхы хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхэ, Совет Эхэ оронойнгоо, социалис хани нэгэдэлтэ бүхы оронуудай аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ ёhотой хубитаяа оруулха юм гээд партиин Центральна Комитедые, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумые, Совет правительствые Советскэ Союзай Маршал Д. Ф. Устинов найдуулаа.

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ сэрэгэй-политическэ академиие дүүргэhэн майор **А. Киреев** М. В. Фрунзиин нэрэмжэтэ Сэрэгэй академиие дүүргэhэн Кубын Республикын Революционно Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй майор **Сантиастебан Пупо Нельсон,** СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй генеральна штабай К. Е. Ворошиловай нэрэмжэтэ Сэрэгэй академиин кафедрын ахалагша багша профессор генерал-майор **Н. Зубков** уулзалга дээрэ үгэ хэлээ.

Сэрэгэй академинүүдые дүүргэгшэдэй хүндэлэлдэ эмхидхэгдэhэн уулзалга үнэн зүрхэнэй оршон байдалда үнгэрhэн байна.

(ТАСС).

БУРЯАДАЙ АССР-60

...СЭБ ҮЛҮҮЛЭГДЭБЭ!

...одоной үйлэдбэриин «Забайкаллес» нэгэдэлэй кол...уряадай АССР-эй байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойе нэ...олотойгоор угтахын түлөө мүрысэн, арбан нэгэдэхи ...элэй гурбадахи жэлэй түрүүшын хахадай түсэбые 23-да сүм дүүргэhэн тухайгаа мэдээсэнэ.

...жэлэй дүүрэтэр түсэбhөө гадуур 2,3 миллионhoo ...э түхэригэй товарна продукци үйлэдбэрилэгдэжэ, ...н кубометр модон бэлэдхэгдэн зөөгдэхэ байна.

...й ЦК-гай июниин Пленумэй шиидхэбэринүүдые ха...дэмжэн, манай коллективүүд 1983 оной гүрэнэй тү...н абаhан социалис уялгануудаа болзорhоонь урид ... хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалга зорюулха.

«Забайкаллес» нэгэдэлэй генеральна директор
В. ВОРОЖЕЙКИН.

Профсоюзай обкомой түрүүлэгшэ
В. НАЙДЕНОВ.

...ҮСЭБhӨӨ ГАДУУР 24 ЦЕНТНЕР

...жэлнүүдтэ түсэб, ...а бэелүүлжэ, го...амжалта туйлада...урхадаг болоhон ...районой загаhа...баярта жэлдэ бү...зотой. Жүшээлбэл, ...гадаа суутай Иван ...Григорьевой хү...г загаhашадай бригада хахад жэлэйнгээ түсэбые 102 процент дүүргээ. Эдэнэр жэлэй эхинhээ мүнөө хүрэтэр бүхыдөө 1204 центнер hайн шанартай загаhа олзоборилоо гэхэ гү, али түсэбөө 24 центнерээр үлүүлэн дүүргээ юм.

Б. НОМТОЕВ.

ХЭДЭН ХОНОГООР УРИДЛАБА

Прибайкалиин районой «Прибайкальский» совхозой үхэршэд, гахайшад горитойхон амжалта туйлаhан тухайгаа мэдээсээ. Тус ажахын коллектив хахад жэлэй туршада гүрэндэ 6300 центнер мяха тушаахаар хараалhан түсэбөө 6304 центнертэ хүргэжэ шадаа. Хоёр кварталай түсэбые уридшалан бэелүүлгэдэ Мостовскойн гахай шахан таргалуулха комплексын коллектив горитойхон хубитаяа оруулhан байна. Тээмэндэ Мостовскойн hаалиин фермын коллектив hү гүрэндэ худалдаха зургаан hарынгаа даабариие мүн лэ урид дүүргэжэ амжаа hэн.

Т. ЦЫДЫПОВА.

12 ҮДЭР СОО—10 МЯНГАН ХОНИ

Манай ажахын гол hалбари болохо хонин ажалдахи хоёр ехэ—хонидоо зунай бэлшээридэ гаргаха, хурьгадые эхэhээнь hалгааха —хүдэлмэри хэгдээд байна гээшэ. Тиигээд байхадамнай, эгээл шухала, эгээл харюусалгатай ноохо хайшалха ажалнай ээлжээндээ ороод байна.

Хүдөө ажахын энэ шухала кампаниие бидэнэр июниин 26-да эхилээд, 12 үдэр соо дүүргэхээр хараалаа hэмди. Нэн түрүүн хайшалагдаха хони, хурьгадайнгаа тоо толгой бүридхэжэ, хэды пунктын, хэды хүнэй хүдэлхые тодоруулжа, хайшалагшадаа оложо, бэлэн болгожо захалаа hэмди.

Ажахы доторнай мүнөө жэлдэ хурьгадтаяа дүн хамта 10100 толгой хонин хайшалагдаха юм. Эдэнэй ноохые богони болзор соо хайшалхын тула совхозойнгоо түб Эдэрмэгтэ 36 машинкатай нэгэ пункт, 18 машинкатай хоёрдохи пунктыень совхозойнгоо хоёрдохи отделени Хөөрхэдэ нээгээбди.

Эдэрмэгтэхи гол пунктымнай начальнигаар коммунист Ф. Д. Пахомов табигданхай. Энэмнай өөрөө зоотехник мэргэжэлтэй хүн. Олон жэлдэ отделениие эрхилэгшээр, хониной бригадираар хүдэлдэг байhан, найдабаритай нүхэр. Эбдэрhэн машинка, бусад хэрэгсэлнүүдые заhабарилхаар гурбан хүн табигданхай.

Ноохоной шанар илгаха хүдэлмэриие энэ жэлдэ тусхайгаар анхарха тухай хэлсэгдэнхэй гээшэ. Тиин Дамбаева Николаева хоёрые бэлэдхэлэй конторын дэргэдэхи курс-семинарта эльгээжэ hургаад байнабди.

Ямар хүнүүд хониной ноохо хайшалхаб гэхэдэ, эдэмнай гол түлэб нютагаймнай дунда hургуулиин ахамад классуудай hурагшад байха. Хажуугаарнь сүлөөшэг гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, пенсионернүүд байлсаха.

Хониной ноохо хайшалалга дээрэ хүдэлхэ, тэрээндэ жааханааршье хабаатай бүхы хүнүүдтэй зооветмэргэжэлтэднай тусхай хөөрэлдөө хэжэ, ноохоной удха шанар, хэрэглэмжэ, ашаг олзо тухай ойлгуулжа үгөө юм.

Районоймнай «Сельхозтехника» нэгэдэл агрегадыемнай запас частьнуудаар хангахаар найдуулhаниинь ехэ hайн байна.

Ноохо хайшалалга гээшэмнай нэн түрүүн хонишоной жэлэй ажалай дүн харуулдаг хэмжээн гээшэ ааб даа. Тиимэhээ тэрэниие хонишоной баярта үйлэ хэрэг гэжэ тоолоходо, алдуу болохогүй гэжэ hананаб. Хэнэйшье мэдэhээр, үбэлжэлгэмнай гарзатайхан үнгэрөө. Хонин гарзалхадаа, мүн лэ ноохон гарзалалсана ха юм. Тиимэ hэн тула мүнөө үнгэргэхэеэ байhан кампанияа хэзээ хэзээнэйхиhээ нягта наринаар, эмхитэй hайнаар, богони болзорто дүүргэхэмнай тон шухала болоно. Мал ажалай продукциин эгээл үнэтэй сэнтэй продукци болохо ноохые гээлтэ хоролтодо оруулангүй сүм суглуулха ёhотойбди.

Хонишон бүхэн энэ талаар хэнhээшье ехээр hанаагаа зобохо, оролдохо, бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулха ёhотой. Ажахымнай түрүү хонишодзуутан А. И. Федотов, В. Б. Бальчинов, хонишод И. П. Мальцев, Д. Д. Дамбаев, В. Д. Шураева гэгшэдэй отаранууд хонидойнгоо ноохо хайшалуулха хаhадаа hайнаар бэлдэнхэй гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Социалис мүрысөөгөөр хараалагдаhанай ёhoop, байгша ондо хонишоднай хонин бүхэнhөө 3 килограммhаа бага бэшэ ноохо хайшалха зэргэтэй юм. Энэнээ бэелүүлхын, түрэл республикынгаа 60 жэлэй ойе ажалай зарим тэды амжалтатай угтахын тула хонишоднай аhан шадалаараа оролдожо байна.

М-Б. ДОНДОКОВ,
Хэжэнгын районой «Первомайский» совхозой ахамад инженер.

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

Хүдөө ажахын талаар габьяатай байhанайнь түлөө Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ РСФСР-эй хүндэтэ нэрэ зэргэнүүд олгогдобо:

«РСФСР-эй габьяата агроном»

Астрихинский Виктор Ефимовичтэ — Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой ахамад агроном.

«РСФСР-эй габьяата зоотехник»

Анохина Нина Андрияновнада — Кабанскын шубуунай фабрикын инкубаторна шубуу үсхэбэрилгын станциие даагша.

Батомункуев Доржо Будацыреновичтэ — Хэжэнгын районой Загаhатын совхозой цехэй начальник.

«РСФСР-эй хүдөө ажахын габьяата механизатор»

Серебренников Георгий Степановичта — Хурамхаанай районой hахалиин совхозой тракторно-таряан ажалай бригадын бригадир.

«РСФСР-эй хүдөө ажахын габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Филиппов Степан Матвеевичтэ — Зэдын районой Оёорой совхозой директор.

• • •

Промышленностиин элдэб hалбаринуудай, барилгын, худалдаа наймаанай, хүн зоной ажаhуудал хангалгын, гэр hуудалай-коммунальна ажахын, элүүрые хамгаалгын, арадай гэгээрэлэй, техническэ мэргэжэлэй hуралсалай, эрдэм, соёлой талаар габьяатай байhанайнь түлөө нимэ хүнүүдтэ РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые олгобо:

«РСФСР-эй транспортын габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Медведев Иван Николаевичта — Улаан-Үдын ашаанай автотранспортна 2-дохи предприятиин автомобилиин жолоошодой бригадир.

«РСФСР-эй текстильнэ ба хүнгэн промышленностиин габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Доржиева Долгоржап Цыбикжаповнада — Буряадай АССР-эй Нютагай промышленностиин министерствын «Гуяана» гэжэ үйлэдбэриин оёдолой нэгэдэлэй оёдолшон.

«РСФСР-эй эдеэ хоолой индустриин габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Антонова Ольга Егоровнада — Буряадай АССР-эй Эдеэ хоолой промышленностиин министерствын Улаан-Үдын хилээмэнэй 2-дохи заводой хилээмэ баригша-мастер.

«РСФСР-эй ой модоной промышленностиин габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Зиганшин Хамит Гатуфовичта — Хэжэнгын районой Хүртэйн леспромхозой модо бэлэдхэдэг бригадын бригадир.

«РСФСР-эй габьяата машина бүтээгшэ»

Кривощеков Юрий Васильевичта — Улаан-Үдын СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ «Теплоприбор» заводой участогай заhабарилгын бүлэгые хүтэлбэрилэгшэ.

«РСФСР-эй габьяата геолог»

Трунев Дмитрий Васильевичта —«Бурятгеология» нэгэдэлэй геофизическэ экспедициин начальник.

«РСФСР-эй габьяата барилгашан»

Баталова Галина Лаврентьевнада — Улаан-Үдын гэр баридаг комбинадай штукатур-маляр.

Санданов Владимир Цыденовичтэ—«Улан-Удэтрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 834-дэхи поездын модошо дархашуулай бригадир.

«РСФСР-эй худалдаа наймаанай габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Майтаев Ким Батюровичта — Буряадай АССР-эй Советскэ райпогой автомагазинай жолоошон-наймаалагша.

«РСФСР-эй хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Кравцов Владимир Прокопьевичто — «Бурятобувьбыт» гэжэ республиканска үйлэдбэриин нэгэдэлэй гутал оёгшо.

«РСФСР-эй гэр байрын-коммунальна ажахын габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Горюнова София Ярулловна — арадай депутадуудай Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй трамвайн управлениин жолоошон.

«РСФСР-эй габьяата врач»

Бадеева Мария Георгиевнада — Улаан-Үдэ хотын нарайлалгын байшангай ахамад врачай орлогшо.

«РСФСР-эй hургуулиин габьяата багша»

Дубова Мария Ивановнада — Түнхэнэй районой Хэрэнэй юрэнхы эрдэмэй дунда hургуулиин багша.

«РСФСР-эй техническэ мэргэжэлэй hуралсалай габьяата мастер»

Маракулин Валентин Яковлевичта — Улаан-Үдын техническэ мэргэжэл олгодог дунда 2-дохи училищиин ахалагша мастер.

«Залуушуулые hурган хүмүүжүүлхэ талаар РСФСР-эй габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Бимбаев Георгий Мархаевичта — Хориин районой Үдын совхозой ахалагша хонишон.

«РСФСР-эй эрдэм наукын габьяата ажал ябуулагша»

Цыдыпов Чимит Цыреновичтэ — физико-математикын эрдэмэй доктор, профессор, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Естественнэ эрдэмэй институдай директорэй орлогшо.

«РСФСР-эй арадай артист»

Будаж...ов Содном-Дагба Дашижаповичта — Буряадай Гүрэнэй оперо болон баледэй академическэ театрай ахамад режиссер.

«РСФСР-эй габьяата артист»

Юхневич Иннокентий Владимировичта — Буряадай АССР-эй Гүрэнэй ород драмын театрай артист.

«РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Шулунов Федор Ильичтэ — РСФСР-эй «Знание» бүлгэмэй Буряадай республиканска эмхиин лектор.

ШЭН ЗОРИГООР БҮТЭЭГДЭҺЭН ШЭНХИНЭЭТЭ ЗАМ ЗУРЫНА

Буряадай АССР-60

КОММУНИСТНУУДАЙ ЭРХИМ ЖЭШЭЭ

Үйлэдбэриин ашаг үрые, хүдэлмэриин шанарые эрид шууд дээшэлүүлжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлэй даабарие болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн мүрысөөндэ манай Хойто-Байгалай районой ажалшад, БАМ-ай барилгашад оролсоод, хабаяа харуулна. Бии байгаа арга боломжонуудаа, оньһон техникээ шадамар бэрхээр ашаглажа, гүрэнэй даабари болон уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлдэг хүдэлмэришэдэй, коллективүүдэй тоо үдэр хоногой ошохо тума улам олошорно. Хаана коммунистнар эдэбхи үүсхэл гарган, эршэмтэй шангаар хүдэлнэб, тэндэл амжалта түйлагдана, ёһотой баатаршалга харуулагдана гээшэ.

Жэшээлхэдэ, коммунист В. А. Скаргагай хүтэлбэрилдэг КПСС-эй XXVI съездын нэрэмжэтэ комсомол-залуушуулай 581-дэхи СМП-гэй хүдэлмэришэд байгша оной түрүүшын хахад жэлэй даабарие болзорһоонь урид, майн 30-да дүүргэжэ, Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойн һайндэрые ажалай бэлэгтэйгээр угтаха гэһэн үүсхэл гаргаа бэлэй. КПСС-эй Хойто-Байгалай горком, Буряадай участогай булта барилгашад энэ һайн һайхан үүсхэлыень дэмжээ. Барилга-хабсаралгын 581-дэхи поездын хүдэлмэришэдэй оролдосотой шангаар хүдэлһэн дээрэһээ Хойто-Муяын тоннель тойруулан саг зуурын түмэр харгы табиха хүдэлмэри болзортоо, эрхим шанартайгаар дүүргэгдэбэ. Мүнөө энэ харгыгаар БАМ-ай барилгада хэрэгтэй ашаан зөөгдэнэ.

Энэ жэлэй түрүүшын хахадай туршада тус коллектив ОРС-ын баазын барилга дээрэ 300 мянган түхэриг ашаглаха ёһотой һаа, һүүлэй мэдээгээр 420 мянган түхэриг ашаглаад байна. Байгалай хойто эрьедэ пионернүүдэй «Радуга» гэжэ лагериин барилга дүүрэбэ. Транспортна барилгашадай олон үхибүүд Байгалай хойто эрьедэ зунайнгаа амаралтые үнгэргэхэ аргатай болоо. Тус поездын хүдэлмэришэдэй даажа абаһан ажал хэрэгтээ үнэн сэхээр, коммунис ёһоор хандан, шангаханаар хүдэлһэн дээрэһээ эдэ бүхы амжалта түйлагдаба гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан, коммунист В. А. Скарга хүдэлмэришэдэй урда шанга эрилтэ табижа шадана. Хүтэлбэрилхы заабари зүбөөр үгэхынгөө хажуугаар түрүүшүүлдээ түшэглэнэ. Поездын үнинэй бэрхэ хүдэлмэришэд, Ленинскэ комсомолой шангай лауреадууд А. В. Бондарь, В. И. Бритиков болон бусад үндэр бүтээсэтэ ажалаараа олоной дунда мэдээжэ болоһон.

Районой партийна организаци түрүү коллективүүдэй дүй дүршэлые олоной дунда тарааха, ажалша коллективүүдэй харюусалгыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ тон шухала анхарал хандуулжа байдаг.

КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой заседанинууд дээрэ түрүү коллективүүд тоосодог. Эдэнэй дүй дүршэлые олоной дунда тарааха гэһэн шиидхэбэринүүд абтадаг, энэ шиидхэбэриин дүүргэлтэ наринаар хинан шалгагдадаг байха юм. Түрүү коллективүүдэй ажал хэрэг тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэһэн плакадууд, бюллетеньнүүд хэблэгдэжэ, олоной дунда тараагдана. Бэшэшье олон хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ. КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он), июниин (1983 он). Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые үнэн сэхэ ажалаар бодото дээрэнь бэелүүлхээр шиидэһэн БАМ-ай барилгашад яһала шангаар хүдэлжэ, үндэр бүтээсэ түйлана.

«БАМтоннельстрой» управлениин үнинэй бэрхэ хүдэлмэришэн, коммунист, Социалис Ажалай Герой В. Р. Толстоухов «Гээгдэгшэдгүйгөөр хүдэлхэ» гэһэн үүсхэл гаргаа бэлэй. Тус управлениин хүдэлмэришэд энэ уряа доро гайхамшаг тоннельнүүдые барижа, гүрэнэй даабарие амжалтатайгаар бэелүүлнэ. Байгалай хаданууд доогуур малтагдаһан 7 километр тоннелиин ашаглалгада тушаагдаха саг дүтэлэнхэй. Энэ тоннель соогуур һаяшаг рельс табиха хүдэлмэри дүүргэгдээ. Байгалай эрьедэ гурбан тоннель малтагдаад, хананууднь бүхэлэгдэжэ байна. Дүрбэдэхи тоннель малтаха хүдэлмэри түлэг дундаа. Байгалай эрьеын тоннельнүүдые баридаг 16-дахи отрядай коллектив үндэр бүтээсэтэ ажалаараа олоной дундаһаа шалгарһан лэ байдаг. Эдэнэр түрүү онол арга амжалтатайгаар хэрэглэнэ. Бүхы ажалайнгаа 52 процентыень бригадна подрядай гүримаар дүүргэдэг болонхой. Тус коллектив үйлэдбэриин ашаг үрые, хүдэлмэриин шанарые эридээр дээшэлүүлээ. Үдэр бүриингөө даабарие холо үлүүлдэг байха юм. Байгша оной түрүүшын хахад жэлэй туршада 4 миллион түхэригэй барилга хэхэ аад, һүүлэй мэдээгээр 5 миллионһоо дээшэ мүнгэ ашаглаад байна.

Хойто-Муяын гайхамшаг тоннель малтаха хүдэлмэри түлэг дундаа. Тоннельнэ 11-дэхи, 22-дохи, 18-дахи, 27-дохи отрядуудай коллективүүд байгаалиин бэрхэшээлнүүдые зоримгойгоор дабан, метр метрээр урагшаа урма зоригтойгоор дабшажа ябана. Энэ тоннелиин барилгые анха түрүүн эхилһэн 11-дэхи отрядай коллектив һара бүриингөө даабарие үлүүлжэ, бүхы ажалаа эрхим шанартайгаар дүүргэнэ. Эдэнэр Хойто-Муяын хадануудай зүүн талаһаа 5 километр тоннель малтаад, мүнөө ханануудыень шэрэм бүхэлэлтэнүүдээр бэхилжэ байна. Энэ хүнгэн бэшэ ажал. Гэбэшье даабаряа ходоодоо үлүүлжэ, олоной һайшаал магтаалда хүртэнэ.

Тоннельнэ 11-дэхи отрядай коллектив байгша оной апрель һарада юһэн жэлэйнгээ ойе баяр ёһололой оршон байдалда тэмдэглээ бэлэй. Эдэнэр юһэн жэлэй туршада Буряад оронойнмнай хойто нютагта асари ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хээ, хэнэшье. Олон арбаад километртэ самсаал сабшаа. Тоннельный болон Северомуйск посёлогуудай һуури табилсаа, Хойто-Муяын тоннелиин барилга эхилжэ, олон миллион түхэриг ашаглаа, баян дүршэлтэйшье болоо. Бэрхэ проходчигууд Василий Безридный, Петр Четвернин, Александр Иванов, Владимир Князев болон бусад эндэ урган гараа. Эдэнэр байгаалиин аргагүй хүшэр хүндэ ушарал бэрхэшээлнүүдые дабан, тоннель бариха баян дүршэлтэй бэрхэ хүдэлмэришэдэй зэргэдэ жагсаба бшуу.

Хойто-Муяын хадануудай баруун талаһаа тоннель малтадаг 16-дахи отрядай коллектив бүришье һаа хүшэр байдалда хүдэлөө. Олон миллион жэлэй саана бии болоһон Ангараканай газарай ганталга тус отрядай проходчигуудай урда дайралдажа ехэ һаад хээ. Шабартай, шулуутай үһан газар доороһоо бурьялан гаража, тоннель малтаха хүдэлмэридэ горитойхон бэрхэшээл ушаруулаа. Гэбэшье эдэ бүхы бэрхэшээлнүүд дабагдаа. Мүнөө 18-дахи отрядай коллектив һарадаа 70 метр хүрэтэр тоннель малтажа, хурдан түргэнөөр урагшаа дабшажа захалба. Коммунист К. А. Луценкын хүтэлбэрилдэг бригадын коллектив һарадаа 177 метр тоннель малтажа, Социалис Ажалай Герой В. Р. Толстоуховай бригадын коллективэй түйлаһан бүтээсые ахижа гараха гэһэн хүсэл эрмэлзэлтэйгээр ажаллажа эхилбэ. Өөрынгөө хүсэ шадалда найдаһан лэ хүнүүд иимэ урагшаа эрмэлзэһэн һанал бодолтойгоор ажаллажа, гайхамшаг амжалтануудые түйладаг шуу.

Хойто-Муяын тоннелиин барилга дээрэ хүдэлжэ байгаа хүдэлмэришэд Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулан дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаад, тэрэнээ бодото дээрэнь бэелүүлжэ байна. Үдэр, һүнишье газар доро эршэтэ ажал замханагүй. Проходчигууд «Бидэ БАМ баринабди — БАМ бидэнние хүмүүжүүлнэ» гэһэн уряа доро мүрысэжэ, гүрэнэй даабари амжалтатайгаар бэелүүлнэ. «БАМтоннельстрой» управлениин коллектив БАМ-ай түлхюур гэгдэһэн Байгалай, Байгалай эрьеын, Хойто-Муяын, Кодарай тоннельнүүдые хурдан түргэнөөр, эрхим шанартайгаар барижа, нэрэеэ нэрлүүлнэ, солоёо дуудуулна.

Северомуйск—Муякан—Таксимо гэһэн барилгын участогые габшагай ажалай участок гээд соносхогдоо бэлэй. Хүүргэ баригшад, түмэр замай далан бэлэдхэгшэд, уһа дамжуулха соргонуудые хабсаргагшад 100 километрэй участок дээрэ гайхамшаг ехэ ажал хэжэ байна. Барилга хабсаралгын 597-дохи поездын, оньһожоруулагдамал 138-дахи, 139-дэхи, 137-дохи, 135-дахи колонннонуудай, хүүргэ баридаг 52-дохи, 53-дахи, 97-дохи отрядуудай коллективүүд хада уулын хормойгоор, уһа, голнууд дээгүүр ой тайгын дундуур түмэр харгы барилсажа, хамтын хэрэгтэ хубитаяа оруулалсана.

Коммунист В. И. Овчаренко, А. В. Зюзин гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг колонннонуудай хүдэлмэришэд Таксимо хүрэтэр түмэр харгын далан барилсаха хэрэгтэ тон эдэбхитэйгээр хабаадана. Буряадай участогай бэшэшье олон ажалша коллективүүд эдэбхи үүсхэл гарган эршэмтэй шангаар хүдэлнэ. Эдэнэр байгша ондо заабол Таксимо хүрэтэр харгы табиха гэһэн зорилготойнууд. Барилгашадай тон габшагаигаар хүдэлһэн дээрэһээ байгша ондо март һарада Хойто-Муяын хадануудай дундуур түмэр харгы табигдаа бэлэй. Мүнөө түмэр харгын рельс БАМ-ай 652-дохи километр хүрэтэр табигдаад байна. Бидэ байгша ондо Таксимо хүрэхын тула үшөө 95 километр зайда рельс табиха болонобди. Энэ зорилго бэелүүлэгдэхэшье ёһотой. Теэд энэ габшагай ажалай участок дээрэ хүдэлэгшэд бултадаа тэгшэ һайнаар хүдэлнэ гэжэ хэлэхын аргагүй. «Запбамстроймеханизация», «Мостострой-9» трестнүүдэй коллективүүд һулахананаар ажалаа эмхидхэжэ, түмэр харгы табиха хүдэлмэриие ехэ һаатуулна. БАМ-ай 659-дэхи, 660-дахи километрнүүдтэ хүүргэнүүд ехэ нобшо удаанаар баригдаа. Иимэ дутагдалнуудые усадхаха хэрэгтэ КПСС-эй Хойто-Байгалай горком ехэ анхарал хандуулна. Бидэ барилгын участок дээрэ райкомой бюрогой нүүдэл заседани үнгэргэжэ, ажал хэрэгтээ хайша хэрэгээр хандадаг коммунистнуудтай, хүтэлбэрилэгшэдтэй шангаханаар хөөрэлдөө [illegible] һара бүри габшагай ажалай участок дээрэ эмхидхэгдэһэн штабай суглаан үнгэргэгдэжэ, үйлэдбэриин ажаһуудалай шухала асуудалнууд шиидхэгдэдэг юм.

Буряадай участогай барилгашад жэлэй эхинһээ асари ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хээ, хэнэшье. Үйлэдбэридэ дайралдадаг дутагдалнуудаа саг дары усадхаха хэрэгтэ коммунистнууд ехэ үүргэ нүлөө үзүүлдэг заншалтай. Эгээ харюусалгатай участогууд дээрэ коммунистнууд лэ ажаллана. Тэдэнэй жэшээ баатар дорюун ажал олониие ажалай шэнэ илалтанууд тээшэ зоригжуулна. Коммунистнуудай хүтэлбэри доро КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он), июниин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулагдан абтаһан уялганууд бодото дээрээ бэелүүлэгдэнэ.

Н. КРЮЧКОВ,
КПСС-эй Хойто-Байгалай горкомой нэгэдэхи секретарь.

ТОО, БАРИМТА

△ Буряадай участогай 33070 хүдэлмэришэд коммунис ёһоор ажалдаа хандаха гэһэн мүрысөөндэ хабаадалсана.

△ 6855 хүдэлмэришэн «коммунис ажалай ударник» гэһэн нэрэ солодо хүртэһэн юм.

△ Ажалша 30 коллектив байгша оной түрүүшын хахад жэлэй даабарие болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайгаа элидхэбэ.

△ Арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабарие дүрбэн жэлэй туршада дүүргэхын түлөө мүрысөөндэ 67 бригадын, участогай коллективүүд хабаадана.

ОКТЯБРИИН ТҮСЭБӨӨР

Минии хүтэлбэрилдэг бригадын коллектив 12 хүнһөө бүридэнэ. «Бидэ «Магирус» түхэлэй автомашинануудаар БАМ-ай барилгада хэрэгтэй ашаа зөөнэбди. Северобайкальск городһоо 300—400 километр холо оршоһон участогуудта барилгын материал саг болзортонь хүргэхын тула бүхы хүсэ шадалаа зорюулдаг зомди. Цемент, хюрөөдэмэл хэрэгсэлнүүд, оньһон техникэ, эдеэ хоолойшье зүйлнүүдые зөөхэ ушар дайралдадаг. Автомашинануудтаа ашаа дүүрэн тээжэ, харгыдаа ехээр паатангүй ябаха гэжэ эрмэлзэһэн жолоошоднай яһала амжалта түйлана.

Бригадымнай гэшүүд К. Н. Новолодский, А. С. Брезган, В. Н. Жарников болон бусад оньһон техникэдээ ехэ дуратай. Автомашинануудта техническэ харууһа һайнаар хэжэ, үни удаан сагай туршада бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа, БАМ-ай барилгада хэрэгтэй ашаа холын участогуудта хүргэжэ, даабаряа амжалтатайгаар бэелүүлдэг заншалтай. Манай бригадын гэшүүд арбадахи табан жэлэй даабари дүрбэн жэлэй туршада дүүргээ бэлэй. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада һайн үрэ дүн түйлаһанайнгаа түлөө би Арадуудай Хани барисаанай орденоор шагнагдаа һэм. Манай түрэл парти, правительство юрын хүдэлмэришэдэй ажал хэрэгые иимэ үндэрөөр сэгнэдэг байна. Энээнэй урмада үшөөл һайнаар хүдэлхэ дуран хүрэдэг.

Манай бригадын гэшүүд арга боломжонуудаа һайса хаража үзөөд, арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабарие мүн лэ дүрбэн жэлэй туршада дүүргэхээр уялга абаад, тэрэнээ бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө яһалал оролдожо байнабди. Бидэ автомашинануудаа минии байлгангүйгөөр, хоёр, гурбан халаанай туршада ашаглаха гэжэ эрмэлзэнэбди. Булта жолоошоднай үдэр бүхэнөө үндэр бүтээсэтэ ажалаар түгэсхэнэ.

Хараад үзэгты даа. Северобайкальскһаа Витим хүрэтэр ашаа зөөхын тула зургаан үдэр үгтэдэг юм. Манай бригадын бэрхэ жолоошод дүрбэн үдэрэй туршада Витим хүрөөд ерэнэ. Бидэ гэдэргээ бусахадаа, мүн лэ ямар нэгэ ашаа тээжэ асарнабди. 27—30 тонно ашаа тээдэг автомашинануудые хоопоор гүйлгэжэ болохоор аал! Бидэ холын харгыһаа бусаһаар лэ, бултадаа хамтаржа, автомашинануудаа заһабарилдаг, сэбэрлэдэг, тоһододог, хуушаржа муудаһан детальнуудыень һэлгэдэг заншалтайбди.

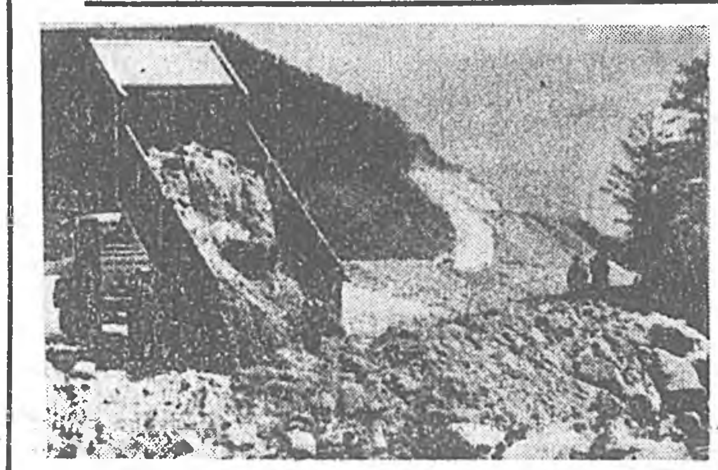
Автомашинануудтаа эзэн ёһоор хандаһан жолоошод харгыдаа һаатадаггүй гэжэ олондо мэдээжэ ааб даа. Минии бригадын жолоошод бүри 1975 ондо «Магирус» түхэлэй машинануудые абаа бэлэй. Энэ машинануудаа БАМ-ай барилгын дүүрэтэр ашаглахабди гэжэ үгэеэ үгэһэн юм. Бидэ капитальна заһабари хэнгүйгөөр эдэ машинануудаа 300 гара мянган километртэ ябуулаад байнабди. Үшөө хоёр жэлэй туршада эдэ машинануудаараа ашаа зөөхэ зорилготойбди.

Бригадымнай коллектив ажахын тоосооной гэхэ гү, али бригадна подрядай гүримаар ажаллана. Бидэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхинһээ 500 тонно шэнгэн түлишэ, 12 мянган түхэригэй запчасть арьбалаад байнабди. Шэнэ онол арга хэрэглэһэнэйнгээ ашаар жэл бүри 2 мянган түхэригэй нэмэлтэ түлбэри абаабди. Эдэ бүгэдэ бидэнние шэнэ илалтануудта зоригжуулна.

Манай «Нижнеангарсктрансстрой» трестын автобазын бэшэшье олон жолоошод үндэр бүтээсэтэ ажалаараа онсо шалгарна. «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденой кавалер Николай Кокоулинай хүтэлбэрилдэг бригадын коллектив һара, квартал, жэл бүриингөө даабарие үлүүлэн дүүргэжэ байдагаараа БАМ-ай барилгашадай дунда мэдээжэ болоһон байна. Бидэ энэ түрүү коллективтэй ажалай хэлсээ батала[illegible] дундаа мүрысэнэбди. К[illegible] талай дүүрэхэ бүри уу[illegible]жа, ажалайнгаа дүн согс[illegible]дог. ажал хэрэг тухай хөөрэлдэдэг, дүй дүршэ[illegible] хубаалдадаг заншалтайб[illegible]. Нигэжэ үнэн зүрхэнһөө [illegible]рэлдэн, бэе бэедээ туһал[illegible]сажа байгаад хүдэлх[illegible] бидэ автомашинануудаа тээсэ ехэтэйгээр ашагла[illegible] ехэ ашаа зөөхэ онол а[illegible]нуудые олонобди. Минии [illegible]тэлбэрилдэг бригадын [illegible]лектив байгша оной тү[illegible]шын хахад жэлэй даабар[illegible] болзорһоонь урид майн [illegible]да дүүргэхээр уялга [illegible] бэлэй. Бидэ мүнөө ок[illegible]риин түсэбөөр ашаа зө[illegible] эхилбэбди. Жолоошод ажалайнгаа бүхы амжа[illegible]нуудые Буряадай АСС[illegible] 60 жэлэй ойдо зорюу[illegible].

В. ЦИВИЛЕВ,
«Нижнеангарсктрансстрой» трестын автобазын жолоошон, коммунис ажалай ударник.

ТАКСИМО ТЭЭШЭ

Хойто-Муяын хадануудһаа Витим мүрэнэй эрье хүрэтэр түмэр харгын барилга түлэг дундаа хэгдэжэ байна. «Нижнеангарсктрансстрой», «Запбамстроймеханизация», «Мостострой-9», «БАМтрансвзрывпром» трестнүүдэй хүдэлмэришэд хада уулын хормойгоор, нуур һужагууд дээгүүр түмэр харгын далан барижа байна. Эдэнэр байгша ондо 12 миллион кубометр хайр шорой зөөжэ, түмэр замай 50 хүүргэ, уһа урадхуулха 60 сорго хабсаргажа, Таксимо хүрэтэр гэхэ гү, али БАМ-ай 737-дохи километр хүрэтэр ашаанай поезднүүдые ябуулха гэһэн хүсэл эрмэлзэлтэйгээр дундаа мүрысэнэ.

Барилга-хабсаралгын 597-дохи, оньһожоруулагдамал 160-дахи, 161-дэхи, 138-дахи, хүүргэ баридаг 53-дахи, 52-дохи отрядуудай коллективүүд Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойн һайндэртэ зорюулагдаһан мүрысөөндэ тон эдэбхитэйгээр хабаадажа, үндэр бүтээсэ түйлана. Жэшээлхэдэ, барилга-хабсаралгын 597-дохи поездын коллектив энэ габшагай ажалай участок дээрэ уһа урадхуулха 27 сорго хабсаргаха юм. Һүүлэй мэдээгээр 18 соргын барилга дүүргэгдэжэ, ашаглалгада тушаагдаад байна. А. И. Мельников, Н. И. Шеронов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригадануудай коллективүүд илангаяа шалгарна. Үдэр бүриингөө даабарие үлүүлэн дүүргэжэ, бүхы ажалаа эрхим шанартайгаар хэдэг хүдэлмэришэдэй тоо улам олошорно.

Байгша оной түрүүшын хахад жэлэй туршада хүн бүридөө 6 мянган түхэригэй барилга хэхэ һаа, үнэн дээрээ 7200 түхэригэй барилга хэжэ, ажалайнгаа бүтээсые 32 процентээр дээшэлүүлээ. Түрүүшын хахад жэлэй даабарие майн 30-да дүүргээ бэлэй.

— Бидэ мүнөө июлиин түсэбөөр барилга хэжэ байнабди. Поездымнай хүдэлмэришэд ажахын тоосооной гүримаар ажалаа эмхидхэжэ, үндэр бүтээсэ түйладаг болоо. Гурбадахи гол жэлэй даабарие болзорһоонь урид дүүргэжэ, Таксимо хүрэтэр ашаанай поезд ябуулха хэрэгтэ хүдэлмэришэднай бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэ, — гээд барилга-хабсаралгын 597-дохи поездын начальник Б. З. Заволыныч мэдүүлнэ.

Оньһожоруулагдамал 160-дахи, 138-дахи, 139-дэхи болон бусад колонннонуудай коллективүүд хаба шадалаа гамнангүйгөөр ажаллажа, үдэр, недели, һара бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэжэ, Буряадай участогай барилгашадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ шалгарна. Оньһожоруулагдамал 160-дахи колонныиын коллектив илангаяа һайн үрэ дүн түйлажа байдагаараа мэдээжэ болонхой. Тус колонныиын коллектив Байгалай хадануудһаа Муяын гол хүрэтэр 90 километр зайда түмэр харгын далан барилсажа, олон миллион кубометр хайр шорой зөөһэн, зөөнэшье.

— Манай колонныиын коллектив Хойто-Муяын хадануудһаа Таксимо хүрэтэр 12 километр түмэр харгын далан барижа, миллион 200 мянган кубометр хайр шорой зөөхэ даабаритайбди. Жэлэй эхинһээ 700 мянган кубометр хайр шорой зөөжэ, даабаряа үлүүлээбди. В. Кацеев, А. М. Калёнов болон бусадай хүтэлбэрилдэг бригадануудай коллективүүд ходоодоо эрхим[illegible] хүдэлжэ, бэшэндээ [illegible] ажалай үльгэр жэшээ [illegible]руулдаг юм, — гэжэ [illegible]дахи колонныиын начальн[illegible] В. Н. Овчаренко хүдэлм[illegible]шэдөө магтана.

Хойто-Муяын хадану[illegible]һаа Таксимо хүрэтэр [illegible] һүнишье ажалай эршэ [illegible]данагүй. Муяын голдо [illegible]гөөтэй, шууяатай. Т[illegible] харгын рельс зүүн зүг[illegible]шэ хурдан түргэнөөр та[illegible]дажа байна. Буряадай А[illegible]эй 60 жэлдэ зорюулан[illegible]һан уялгаяа амжалтатай[illegible] бэелүүлжэ байна. «Ни[illegible]ангарсктрансстрой», [illegible]бамстроймеханизация», [illegible]стострой-9» трестнүүдэй[illegible] дэлмэришэдтэй уул[illegible] хөөрэлдэхэдэ:

— Байгша ондо за[illegible] Таксимо хүрэтэр түмэр [illegible]гы табихабди, — гээд [illegible] мэдүүлнэ.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Оньһожоруулагдамал 1[illegible]дахи колонныиын хүдэлм[illegible]шэд түмэр харгын дала[illegible]рилсажа байна; 2. Авт[illegible]шинануудта хайр шорой [illegible]дэнэ.

М. МИНЕЕВЭЙ фото[illegible]

Буряадай АССР-эй 60 жэл

ЭБТЭЙ, ЭЕТЭЙ БҮЛЭ СО

Россин Федерациин бүридэлдэ ороһон Буряадай Автономито Совет Социалис Республика союзна болон автономито республикануудай, автономито областьнууд ба округуудай аха дүүгэй бүлэ соо амжалта түгэсөөр хүгжэн һалбаржа байна. В. И. Ленинэй үүсхэлээр, СССР-эй ВЦИК-гэй шиидхэбэреэр 60 жэлэй урда тээ — 1923 оной майн 30-да эмхидхэгдэн байгуулагдаһан Буряадай автономито республика буряад арадай совет национальна гүрэн түрэ болоо һэн.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Ю. В. Андропов Кремль соо болоһон баярай суглаан дээрэ элидхэл хэхэдээ, 60 жэлэй хугасаа соо Советскэ Союзай гаталһан замай эгээл гайхамшагта үрэ дүнгүүдые согсолһон байгаа. Тиихэдээ манай орон дотор «мүнөө түүхэтэ шэнэ нэгэдэлые — совет арадые — бии болгоһон социалис нацинуудай бүрилдэн хүгжэлтэ эдэ үрэ дүнгүүдэй нэгэниинь болоно» гэжэ тэмдэглэбэ.

Совет засагай үе сагта манай орон дотор мүндэлһэн олон тоото нацинуудай нэгэн болохо буряад нациин һалбаран хүгжэлгэ энээниие элирхэйлэн харуулна бшуу.

Октябриин революциин урда тээ хуушанай Россин национальна захa булангуудай бусад арадуудтал адли, буряадууд наци болон нэгэдэжэ шадахагүй байгаа. Хуушанай ниитын байгуулалта, хаанта засагай ородһоо бэшэ бүхы арадуудые хэйра гамгүйгөөр хашаһан, харшалһан, дээрэлхы балмад, бодото дээрээ колонизаторска политика, буряад арадай гээгдэнги тулюур байдал, ажахын ба социальна байдалай эб зэгүй харилсаан нэн түрүүн энээндэ һаад тойбо татадаг, бэрхэшээлнүүдые ушаруулдаг байгаа.

Октябриин революциин илаһанай ашаар, ород хүдэлмэришэд болон таряашадтай хамта буряад арадай эрхим түрүү хүбүүд басагадай хабаадалсаһан Совет засагые тогтоон байгуулхын түлөө тэмсэлэй ашаар буряад арад анха түрүүшынхеэ эрхэ сүлөөтэй, адли тэгшэ эрхэтэй болоо һэн. Пролетариадай диктатурые тогтоолго, олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис гүрэниие — ССР-эй Союзые байгуулга, автономито республика байгуулжа, буряад арадые национальна гүрэн түрэтэй болголго буряад зоной социалис наци боложо, ниилэн нэгэдэлгын политическэ эгээн шухала нүхэсэл болоһон байгаа.

Урдандаа гээгдэнги тулюур байдалтай арадуудые социалис нацинууд болгожо бүрилдүүлхын тула нэн түрүүн экономическа адли тэгшэ бэшэ байдалаа усадхахадань, өөһэдтөө эрдэм, техникын һүүлэй түйлалтануудай үндэһэ һуури дээрэ промышленность, мүнөөнэй хүдөө ажахын үйлэдбэри байгуулхадань туһалха шухала гэжэ түүхэтэ дүй дүршэл харуулаа. Экономическа талаараа түгэс хүгжэһэн совет республикануудай аха дүү ёһоной туһаламжаар бүхы орон соохидол адли, Буряадай АССР-тэ индустрижүүлгэ хэгдэһэн, хүдөө ажахыда хамтын ажал нэбтэрүүлэгдэһэн байха юм.

Ороной экономикын хубинь болохо социалис экономикые Буряадай АССР-тэ байгуулга республика доторнай социалис байгуулалтын социальна хэдэн томо ехэ асуудалнуудые нэгэн доро шиидхэхэ арга олгоо: хүн зоной һуудал байдал һайжаруулагдаа, олонациональна хүдэлмэришэн анги ба арадай интеллигенци бии болгогдоо, нүүдэл байдалтай үндэһэн арад зон түбхинэн һууринжуулагдаа, хото, городууд, промышленна ба соёлой түбүүд бодхоогдоо.

Бүхы орон соохидол адли, Буряадай республикадашье иимэ үндэһэ һуури дээрэ соёлой хубисхал хэгдэһэн байна. Энээнэй ашаар дайнай урда тээ Буряад ороной бүхы хүн зон үзэг бэшэг мэдэхэ, уншажа шадаха болоо һэн. Мүнөө юрэнхы эрдэмэй һургуулинууд, тусхай дунда ба дээдэ һургуулинууд, эрдэм шэнжэлэлгын ба соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд хүдэлнэ.

Уран бэлигтэ ород арадай аха дүү ёһоной туһаламжаар, арадай уран һайханай ёһо заншалнуудые зохёохы гүримаар хэрэглэһэнэй үндэһөөр түүхэтэ богони болзор соо буряад арадай мүнөөнэй искусство, уран һайханай литература бии болгогдоһон байха юм. Буряадай уран зохёолой хэлэн бии болгогдоо.

Коммунис партиин ленинскэ национальна политикын бодотоор бэелүүлэгдэһэнэй, бүхы совет арадуудай хани харилсаанай, нэгэ нэгэндээ туһаламжа үзүүлһэнэй ашаар Буряад орондо социалис хубилалтын бүхы амжалта, илалтанууд түйлагдаһан байна. Урдандаа ороной дарлагдан мүлжэгдэжэ байһан бусад арад үндэһэдтэл адли, буряад арадшье капиталисбэшэ хүгжэлтын ленинскэ теориие хүтэлбэри болгон, хүгжэнги совет нацинуудай, нэн түрүүн ород арадай туһаламжаар хэтэ үеын гээгдэлээ усадхан зайсуулжа, капитализмые алгад гаража, патриархально-феодальна харилсаанһаа социализм тээшэ асари ехэ дабшалта хээ.

Энэнь буряад арадай ниилэн нэгэдэжэ, социалис наци боложо бүрилдэхэ арга олгоһон байгаа. Энэнь юун гэһэн удхатайб гэхэдэ, социалис байгуулалтын үедэ экономическа, политическэ ба соёлой хүгжэлтэ дэбжэлтын талаар амжалтануудай түйлагдаһанай ашаар, буряад арадта экономическа байдалай, газар дайдын, хэлэнэй, соёл болбосоролой национальна онсо шэнжэнүүдтэ элеэр харагдадаг сэдьхэл бодолой түгэс хүгжэһэн нэгэдэл бии болоһон байха юм.

СССР-эй бусад нацинуудтал адли, буряад наци тон богони болзор соо бата нэгэдэлтэй, эб зэтэй болоһон байна гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Нэгэдэхеэр, арадуудай социальна ба национальна хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ эгээл таарамжатай эрхэ байдал байгуулдаг социалис ниитын байгуулалтын булюу байлга; хоёрдохёор, совет арадуудай хани барисаан, тэдэнэй аха дүү ёһоной харилсаан, нэгэ нэгэндээ туһалалсалга гэхэ мэтэ эрхэ нүхэсэлнүүдэй үүргэ нүлөөн; гурбадахяар, Совет гүрэнэй национальна политикын зохёохы ёһоной эдэбхи гэхэ мэтэ зүйлнүүд национальна бата бэхи нэгэдэлэй эшэ үндэһэн болоно. Энээнэй ашаар СССР-эй бүхы нацинууд бүрилдэн байгуулагдажа, хүнүүдэй түүхэтэ шэнэ нэгэдэлдэ—совет арадта һайнаар нүлөөлһэн байна бшуу.

«Энэ нэгэдэл совет хүнүүдэй түүхэтэ хүгжэлтын хуби заяанай таһаршагүй байлгада, материальна, мүн оюун ухаан бодолой гүнзэгы ехэ хубилалтануудта, хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай ба интеллигенциин эбдэршэгүй бата холбоондо үндэһэлнэ,— гэжэ СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ой тухай КПСС-эй ЦК-гай тогтоол дотор хэлэгдэнэ. —Тэрэ хадаа ажахын ба бүхы ниитын ажабайдалые хурдан түргэнөөр индустрижүүлгын, адли тэгшэ эрхэтэй харилсаа холбооной, нэгэ нэгэндээ аха дүү ёһоор туһаламжа үзүүлэлгын, нэгэ нэгэеэ хүндэлэлгын, этигэл найдалай тогтоогдоһон манай ороной социалис нацинуудай хүгжэлтын үрэ дүн мүн».

Интернациональна ба национальна бата нэгэдэлтэй совет арад бүхы совет нацинууд болон арад үндэһэтэдэй хүгжэлтэдэ интернациональна үүргэ дүүргэдэг, тэдэнэй ойртолсолгодо, тэдэнэртэ ниитэ. интернациональна шэнжэнүүдые хүгжөөлгэдэ нүлөө үзүүлдэг байна.

Бүхы совет нацинуудтал адляар мүндэлһэн, шэнэ, интернациональна нэгэдэлэй бодото хубинь болоһон буряад социалис наци национальна ба интернациональна бата нэгэдэлтэйгээр хүгжэнэ. Оронойнгоо экономическа ажабайдалай үндэһэ һуури болодог Буряадай АССР-эй экономико бүхы ороной, республика бүхэнэй аша туһада ниитэ гүрэнэй түсэбэй ёһоор амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байһан ушарта энэнь нэн түрүүн элеэр харагдана.

Промышленна үйлэдбэри хадаа мүнөө үеын Буряадай экономикын гол хубинь болоно. Республикын арадай ажахын үйлэдбэрилдэг продукциин 80-яад проц[illegible] промышленностьда абтана[illegible] нөө үедэ Буряад орондо[illegible] шахуу промышленна п[illegible] прияти хүдэлдэг. Тэдэ[illegible]ьна нөөнэй индустриин 60 һ[illegible] рииие нэгэдүүлдэг юм. [illegible] совет республиканууда[illegible] шадай шэн габьяата [illegible] лаар, тэдэнэй туһалам[illegible] байгуулагдаһан Буря[illegible] АССР-эй олон һалбарита[illegible] мышленность мүнөө ж[illegible] 1,5 миллиард түхэригэй [illegible] дукци үйлэдбэрилэн г[illegible]даг. Гол шухала юумэ[illegible] юуб гэхэдэ, Буряад ор[illegible] промышленностиин элдэб [illegible]зын эд бараан, эдлэл х[illegible]сэлнүүд, нэн түрүүн ма[illegible]нууд, далайн ба гол мүр[illegible] суднанууд, электродвиг[illegible]нүүд, автокранууд, хүр[illegible] түмэр хэрэгсэлнүүд, тодо[illegible]рин приборнууд, автомат[illegible]рэгсэлнүүд, картон ба [illegible]люлозо, шэл болон це[illegible]ноохон будүүд. мүн б[illegible] юумэн манай ороной [illegible] республиканууд, областн[illegible]заарнуудта, тэрэшэлэн га[illegible]дын олон арбаад орон[illegible]та эльгээгдэдэг байна.

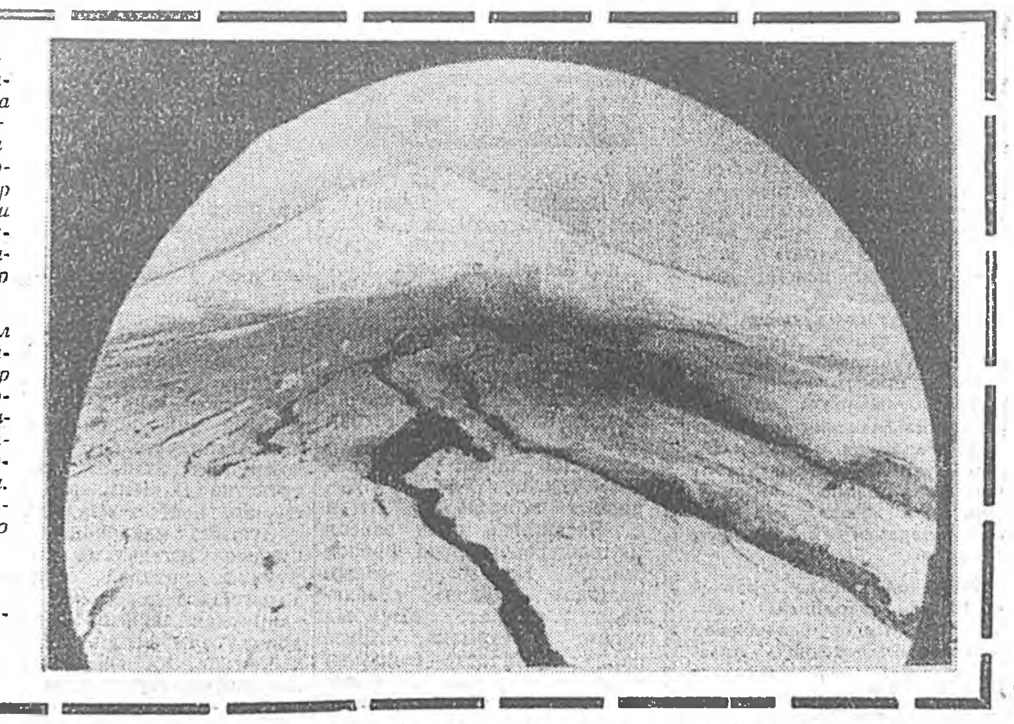
Ээлжээндээ Буряадай [illegible]мышленность Советскэ [illegible]зай элдэб экономическа [illegible]онуудһаа промышленна б[illegible]

ПЕТРОПАВЛОВСК - КАМЧАТСКИЙ. СССР-эй Наукануудай академиин Алас Дурна зүгтэхи научна түбэй Вулканологиин институт — дэлхэй дээрэхи эрдэм-шэнжэлгын тон томо эмхи мүн. Вулкануудай тэһэрэлгые уридшалан мэдэхэ талаар энэ институдта горитой хүдэлмэри хэгдэжэ байдаг. Тэрэнэй ашаар һүүлэй арбан жэлэй турша соо вулканай тэһэрэлгэ хүлеэгдээгүй ушар байхала болинхой.

Камчаткадахи эгээл үндэр, эгээл эдэбхитэй Ключевской вулкан һаяшаг тэһэрээ һэн. Тэрэнэй шобхогор түхэлтэй оройнь 4 мянга 850 метртэ дэгдэһэн орьёлмо магмыень газар дорохи ямарханшье абарга хүсэн тиимэ ехэ үндэртэ үргэжэ шадахагүй байгаа. Вулканай мянга шахуу градус халуун гал нурма хада руу доошоо урдаһан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ; вулканай баруун-хойто ташалангаар галта нурма - урдажа байна.

ТАСС-ай фото.

ШЭНЭ НЭЭЛТЭНҮҮД, ТУРШАЛГАНУУД

ХЛОРОФИЛЛ БА УРГАСА

Хара тарлан гү, али шэниисын шэнэ холисын (гибрид) ургаса тухай мэдэжэ абахын тулада заатал һаа тэрэнэй ороонһонойнь эдеэшэхые хүлеэһэнэй хэрэггүй. Белоруссиин Наукануудай академиин Фотобиологиин институдта дурадхаһан арга методые хэрэглээ һаа, энэ асуудалда залуу ургамалай набшаһан харюу үгэжэ шадаха байна. Тус арга метод хүдөө ажахын ургамалнуудые хубилган һайжаруулгын болзор хэдэн дахин богони болгохо арга олгодог юм.

— Хлорофиллай — набшаһануудта ногоон үнгэ оруулдаг бодосой (пигмент) аяг зангынь шэнжэлхэдээ, тэрэнэй хуушан молекулэнүүдтэ орходоо шэнэнүүдынь һураггүй ехэ «хүдэлэсэтэй» байна гэжэ бидэ анхаралаа хандуулаа һэмди, — гээд, институдай лабораториие даагша, биологиин эрдэмэй кандидат В. Гапоненко хэлээ һэн. —Элдэб сортнуудай молекулэнүүдэй ажамидаралгын болзор ондо ондоо байна гэжэ мүн лэ тодоруулагдаа һэн. Хэрбээ нэгэ ургамалайнь хлорофилл түргэ түргөөр шэнэлэгдэдэг һаа, наранай элшэ туяае тэрэнэй набшаһануудай шэнэдхэн хубилгадаг арга шадабаринь ехэ байха зэргэтэй гэжэ бидэ бодомжолоо бэлэйбди. Тиимэ һэн хойноо ургасаньшье ехэ байха ёһотой ха юм.

Хэгдэһэн туршалганууд энэ тухайламжыень бүрин батадхаа һэн. Радиоизотопно арга методэй туһаламжаар хара тарянай ба ешмээнэй мэдүүһэтэ сортнуудай молекулэнүүдэй ажамидаралга адаглагдаһан байгаа. Тиигээд лэ бүри үндэр ургаса үгэдэг ургамалнууд өөһэдынгөө хлорофилл эрхэ бэшэ түргэ түргөөр хубилгадаг байба. Гэхэ зуура, иигэжэ хубиласынь түргэн удаанинь суглуулагдаһан ороо̃һо тарянай хэм хэмжүүрэй ехэ бага байһантайнь хүсэдөөр шахуу тудалдаһан байха юм.

Д. ПАТЫКО,
ТАСС-ай корр.

Минск.

ЭРДЭМ, ТЕХНИКЫН ДЭЛИСЭ

ЭВМ ЮУ ХЭЖЭ ШАДАХАБ?

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай орон дотор металлургиин, нефтехимиин ба промышленностиин бусад һалбаринуудта орёо оньһон технологическа хүдэлмэринүүдые залан хүтэлдэг автоматизированнэ 1300 гаран системэ ашаглалгада үгтэһэн байна. Хэдэ хэдэн союзна республикануудта залан хүтэлэлгын республиканска автоматизированнэ системэнүүдэй түрүүшын ээлжээн байгуулагдаа.

МҮНӨӨ 3000 үлүүтэй тоололгын түбүүд, предприятинууд болон нэгэдэлнүүдые залан хүтэлхэ 2000 гаран автоматизированнэ системэнүүд (АСУП), һалбаринуудтахи залан хүтэлэлгын 290 автоматизированнэ системэнүүд (ОАСУ), тэрэ тоодо, союзна ба союзно-республиканска промышленна министерствэнүүдтэ 33 тиимэ системэ хүдэлжэ байдаг. Тодорхойлон хэлэбэл, ОАСУ-да жэлэй болон табан жэлэй түсэбүүдэй олохон янзанууд (вариант) тоологдожо гаргагдадаг. Эдэ системэнүүдтэ үлэмжэ тааруу зорилгонуудые шиидхэһэнэй ашаар бүри һайн ашаг үрэ туйлагдадаг гээшэ. Энэ хадаа бүришье һаа орёо оньһон программна хэрэгсэлнүүдые хэрэглэхэ эрилтэ табидаг ааб даа.

Мүнөө үедэ түбэй хэдэ хэдэн зургаануудта АСУ-гай түрүүшын ээлжээнүүдые: СССР-эй Госпланай түсэблэлгын тоосоонуудай автоматизированнэ системэ (АСПР), СССР-эй ЦСУ-гай гүрэнэй статистикын автоматизированнэ системэ (АСГС), СССР-эй Госснабай залан хүтэлэлгын автоматизированнэ системэ (АСУ-МТС), Госкомизобретениин ОАСУ (АСУ-Изобретение), Сэнгүүдэй гүрэнэй комитедэй мэдээсэлнүүдые шэнжэлэн бүридхэлгын автоматизированнэ системэ (АСОИцен) болон бусэдые байгуулха хүдэлмэринүүд дүүргэгдэнхэй.

Эдэ системэнүүдэй имагтал тодо һайнаар, эмхитэй гуримтайгаар хүдэлһэнһөө нэн түрүүн арадай ажахын бүхы хубинуудай ашаг үрые дээшэлүүлгэ дулдыдаха байна. Яахадааб гэхэдэ, эдэ системэнүүд бэрхэтэй хүшэр байдалые, мүн хоорондоо тааруугүй байдалай бии бололгые уридшалан мэдэхэдэ, тэдэниие эртээнһээ гаргангүй хүдэлхэдэ туһа хүргэдэг ха юм. Эдэ системэнүүдэй хүдэлмэриин ашаг үрэ лаб зүб мэдээсэлэй бии байһаар, үшөө тиихэдэ ниитэ-гүрэнэй ба һалбаринуудтахи системэнүүдэй тоололгын түбүүдтэ байгуулагдаһан нормативна ажахые хэрэглэлгээр хангагдадаг гээшэ.

СССР-эй Госпланай ба союзна республикануудай госпланuудай түсэблэлгын тоосоонуудай Автоматизированнэ системын (АСПР) түрүүшын ээлжээе ашаглалгада тушааһан ушар арадай ажахые түсэблэлгын методологиие, мүн бодото байдалые хүгжөөлгын шухала шата болоо һэн.

ЭВМ-эй туһаламжаар бодогдодог байһан хэдэн зуугаад бодомжолгонууд АСПР-эй түрүүшын ээлжээнэй хэмжээн соо ашаглалгада абтанхай. Тэдэ бодомжолгонуудай эхэнхи хубинь «сэхэ түсэблэлгын тоосоонууд» гэдэгүүд болоно. Ондоогоор хэлэхэдэ, тоололгын хуушарһан онол аргаар хэгдэдэг байһан хүдэлмэринүүдые бодото дээрээ ЭВМ-эй ашаар хэдэг болохо гэһэн удхатай бшуу. Энэ хэрэг ехэ удха шанартай юм. Жэлэй түсэбэй бэлэн болоһон проектнүүдэй 50 шахуу процентнь сэхэ ЭВМ-һээ гаргагдана гээшэ.

СССР-эй Госснабай АСУ-да ЭВМ-эй туһаламжаар предприятинуудта хара ба үнгэтэ металлнуудые, барилгын материалнуудые, цемент, саарһа, модо, химическэ продуктнуудые эльгээхэ түсэбүүдые тааралдуулха тоосоонууд хэгдэдэг байна. Энээнэй үндэһөөр ашаа шэрэлгын таарамжатай схемэ зохёон табигдадаг. Тиигэжэ тухайлхада 20 миллиард тонно-километр ашаа шэрэлгые хороохо, сүүдхэ бүри түмэр замай 10 мянга гаран вагонуудые сүлөөлхэ арга олгогдоо. Ашаа шэрэлгын гаргашын талаар жэлдээ 20 миллион шахуу түхэриг мүнгэн алмагдадаг болобо.

Мүнөө бүхы союзна республикануудта залан хүтэлэлгын республиканска автоматизированнэ системэнүүдые (РАСУ) байгуулха хүдэлмэри үргэлжэлһөөр. Латвиин ССР-тэ «Улад зон», «Капитальна барилга», «Коммунальна ажахы» гэдэг АСУ-гай подсистемэнүүдые мэдээсэлээр хангахын тулада тоо мэдээнүүдэй автоматизированнэ банкын түрүүшын ээлжээн ашаглалгада тушаагданхай. Элдэб зэргын хэм хэмжээнэй АСУ-нуудай хоорондохи харилсаан оронойнмнай Тоололгын түбүүдэй гүрэнэй зургаануудаар дамжуулан бэелүүлэгдэдэг байна.

Предприятинуудые, нэгэдэлнүүдые залан хүтэлдэг автоматизированнэ системэнүүд (АСУТП) һайн гэжэ тоологдонхой. Тэдэнэр металлургиин промышленностьда (тэдэнь 380 гаран), химическэ, нефтехимическэ ба нефть бүйлуулан шанаржуулгын (181), нефтиин (80 шахуу), энергетикын (150 гаран) промышленностьда үргэнөөр дэлгэрэнхэй. АСУТП-гай экономическа ехэ ашаг үрэнь иимэ нүхэсэлнүүдээр: түхеэрэлгые бүри нэгэ жэгдээр хүдэлгэһэнэй ашаар тэрэнэй бүтээсые 5 процентээр ехэ болголгоор, үйлэдбэриин хүдэлмэриие бүри нягтаар тааруулһанай ашаар хэрэглэгдэмээр продукт гаргалгые ехэдхэлгээр, хэрэглэгдэхэ эхин материалнуудые түлишэ, элшэ хүсэ гаргашалгые бага болголгоор, туһалбариин хүдэлмэрилэгшэдэй тооe үсөөрүүлгээр тодорхойлогдодог (эдэ хүдэлмэрилэгшэд үйлэдбэриин ондоо участогууд дээрэ ажал хэдэг болодог; хүнүүд бар хүсэнэй ажалһаа, хэдэ хэдэн ушарта — ажал хэхэдэ аюултай газарһаа сүлөөлэгдэдэг).

Шэнэ ЭВМ байгуулхадаа, совет мэргэжэлтэд уласхоорондын стандартнуудые сахиха гээшэ шухала зорилгомнай гэжэ тоолодог байна. Тиигэжэ капиталис гүрэнүүдэй бүтээжэ гаргаһан программа ба техническэ хэрэгсэлнүүдые, мэдээсэл үгэдэг түхеэрэлгэнүүдые хэрэглэхэ арга боломжо хангагдаха зэргэтэй юм.

Мүнөө үедэ СМ ЭВМ ба «Электроника» түхэлэй багахан хэмжүүртэй мини-ба микро-ЭВМ олоор гаргагдадаг болонхой. Бүтээгдэдэг маяг түхэлнүүдэй (модель) дунда — секунда соо 200 мянганһаа 500 мянга хүрэтэр болони хэмжээнэй хүдэлмэри (операци) хэдэг бүтээсэтэй, 4-һөө 256 мянган үгэ шууд бүтэмжэтэйгөөр һанаандаа хадуудаг СМ-1, СМ-2, СМ-3, СМ-4 гэжэ ЭВМ бии. Иимэ түхэлэй машинанууд гадар талын 70-аад гаран түхеэрэлгэнүүдээр зэбсэглэгдэдэг, мүн тоололго-болдолгын мүнөөнэй системэнүүдээр хангагданхай юм. Секунда соо тус тустаа 12-һоо 125 миллион хүдэлмэри (операци) хэхэ бүтээсэтэй «Эльбрус-1», «Эльбрус-2» түхэлэй ЭВМ-үүдшье манайда бүтээгдэжэ байдаг.

Арадай ажахыда тоололгын техникэ байгуулха, хэрэглэхэ хүдэлмэринүүдэй комплексно программын ёһоор, ЭВМ ба АСУ-гай талаар хүдэлхэ хүнүүдые һурган бэлдэхэ ябадал хараалагдана. Жэшээлхэдэ, мүнөө үедэ жэл бүри дээдэ һургуулитай 28 мянган мэргэжэлтэд, техническэ дунда һургуулитай 16 мянган мэргэжэлтэд бэлдэгдэдэг байна. Арбан жэлэй турша соо Арадай ажахын академидэ ЭВМ ба АСУ-гай талаар министерствэнүүдэй, албан зургаануудай, нэгэдэлнүүд болон томо заводуудай 2000 үлүүтэй хүтэлбэрилэгшэд эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлээ.

Аха дүү социалис оронуудтай хани харилсаатайгаар ЕС ЭВМ ба СМ ЭВМ гээшые ухаалан зохёодог, үйлэдбэрилдэг байнабди. Мүнөө үедэ арба нэгэн түхэлэй ЕС ЭВМ-үүд, тэдэндэ хэрэглэгдэдэг гадар талын 160 түхеэрэлгэнүүд олоор гаргагдадаг болонхой. Энэ хэрэгтэ 46 мянга гаран шэнжэлэгшэд ба конструкторнууд, 300 мянга шахуу хүдэлмэришэд хабаадуулагданхай. Һүүлэй 10 жэлэй турша соо СССР-эй болон бусад социалис оронуудай хүсэлэл оролдолгоор тоололгын техникэ түргөөр, эршэ түгэлдэрөөр хүгжэһэн байна.

Тоололгын техникын талаар США-гай, Франциин, ФРГ-гэй, фирмэнүүдтэй научно-техническэ харилсаа холбоо байгуулгада бидэ мүн лэ ехэ удха шанар олгодогбди, энэ харилсаагаа улам үргэдхэхэ гэжэ оролдонобди. Энээнтэй дашарамдуулан, иигэжэ тэмдэглэхэ байнаб. США-гай тусхай бүлэгүүд иимэ харилсаа холбоо тогтоохо зам дээрэ зорюута һаад бэрхэшээл тохёолдуулна. Тоололгын техникын талаар хэгдэдэг научно-техническэ харилсаан имагтал Советскэ Союзда аша туһатай гэһэншүү шалтаг баримталдаг байха юм. Энэ техникын талаар СССР-тэ бии байгаа түйлалтанууд тухай эдэ бүлэгүүд оройдоо мэдэдэггүй гү, али мэдээшэгүй болодог байха юм. Харилсаа холбоо байгуулха дурагүйшүүлэй иимэ хараа бодолые Баруун Европын, Японой үнгэржэ ерэхэдээ США-гай өөһэдынь ажал хэрэгэй, научна ба политическэ бүлэгүүдэй олохон түлөөлэгшэд дэмжэдэггүй байна.

Хилын саанахи хэдэ хэдэн фирмэнүүдэй нэгэн һаналтайгаар мэдэрһэнэй ёһоор, СССР-тэ полупроводниково технологи ухаалан зохёогдонхой юм. Тэрэ хадаа дэлхэйн дэлгүүр дээрэ бии байгаа бодото дээрээ ямаршье микроэлектронно приборнуудые хэхэ, тэдэнэй үндэһөөр бүри һайн приборнуудые бүтээхэ арга олгодог гол технологическа шэглэлнүүдэй хэмжээндэ таарамаар приборнуудые үйлэдбэрилхэ шадалтай гээшэ.

Ажал хэрэгэй холбоо барисаан хадаа харилсадаг хоёр талада аша туһатай байха ёһотой гэжэ бидэ тоолодогбди. США-гай фирмэнүүдтэй, жэшээлхэдэ, Контрол Дейта корпорейшн фирмэтэй научно-техническэ түйлалтануудаараа халан абалсадаг, али алиндаа аша туһатай худалдаа наймаа эрхилдэг байһанай жэшээнүүд бии байха. Научно-техническэ харилсаа холбоон тухай хэлсээ Эрдэм наукын ба техникын талаар СССР-эй гүрэнэй комитедтэй тус фирмэ баталаа һэн. Советскэ Союзда ЭВМ худалдалгые хориһон тушаа хэлэхэ болоо һаа, иимэ байна. Энэ хорилтонь манай түсэбүүдые дүүргэлгэдэ бодото дээрээ огто нүлөөлөөгүй бшуу. Яахадааб гэхэдэ, хэрэгтэй болоһон түхеэрэлгэнүүдые бидэ өөһэдөө үйлэдбэрилхэ шадалтай ха юмбибди.

Тоололгын зарим машинануудые, тэдээнэй гадар талын түхеэрэлгэнүүдые социалис оронуудта зорюута багаар худалдаха гэһэн хараа бодол имагтал шахардуу шанга байдал һуларуулха дурагүйшүүлдэ бүрил зохид боложо үгэнэ ха юм. Тиихэтэй хамта иимэ хизаарлалта хадаа американ фирмэнүүдые экономическа хохидолдо оруулха, эсэстэнь — дэлгүүрээ алдаха түйлдэнь хүргэхэ байна бшуу.

СССР алишье талада аша туһатай научно-техническэ харилсаа холбоо, тэрэ тоодо тоололгын техникын талаар ямаршье илгаан газаашалгын хизаарлалтагүйгөөр хүгжөөхын түлөө хододоо тэмсэдэг юм. Иимэ хараа бодолые СССР саашадаашье баримтална байха.

Владимир МЯСНИКОВ,
техническэ эрдэмэй доктор, Наука, техникын талаар СССР-эй гүрэнэй комитедэй тоололгын техникын ба залан хүтэлэлгын системэнүүдэй Главна захиргаанай начальник.
(АПН).

ХАЯДАҺАН — ХУУШАРҺАН ОЙЛГОМЖО

Микробиологиин, спиртэһээбэриин ба гидролизна үйлэдбэриин хаядаһа гансашье хорогүй болгохо бэшэ, мүн ашаглан хэрэглэхэ арга олгоходоо онсо өөрэ аппарадуудые Москвагай химическэ машина бүтээлгын институдай микробиологиин кафедрын хүдэлмэрилэгшэд ухаалан зохёобо.

Энэ дээдэ һургуулида байгуулагдаһан оншыхан түхеэрэлгэ час соо тонно урадхал уһа урадхуулан гаргаха шадалтай; шэнэ технологиин гол һайн шанарынь юуб гэхэдэ, тэрэ хадаа урадхал уһые хатаахатаяа хамга туһаадаһыень монсогорхон түхэл шэнжэтэй болгодог юм. Бүлэжэ оруулдаг түхеэрэлгэ соогуур суспензи (хэдэн бодосуудһаа бүридэһэн холисо) аппарадай дотор таладань сүршэгдэжэ, халуун агаарай урасхалаар болоосоруулагдадаг. Тиихэдэө хатуу шанартай жэжэхэн хубинхануудынь сүршэгдэдэг шэнгэн зүйлнүүдээр хушагда хушагдаһаар монсогор горохой тухай болотороо томоходог байха юм. Тиигэжэ аппарат соohoo саг үргэлжэ гаргагдажа байдаг монсогор зүйлнүүд (гранула) бии болодог юм. Тэжээлэй рацион хэхын тулада эдэ зүйлнүүд холимол тэжээлэй заводуудта эльгээгдэдэг байна.

— Мүнөө түрүүшын тиимэ түхеэрэлгэ Тамбовско областиин Рассказово городтохи туршалгын биохимическэ заводто амжалтатайгаар хүдэлжэ байна, — гээд микробиологиин кафедрые даагша профессор Н. Николаев хэлээ һэн. — Энэ түхеэрэлгэ юрэ хирын оньһотой, хүдэлхэдөө найдамтай. Тэрээнһээ гадна, шэнэ аппарат бүтээхын тулада оройдоо 5 тонно металл хэрэгтэй болодог. Харин мүнөө хэрэглэгдэжэ байгаа сушилкануудта 6—7 дахин ехэ металл ородог юм. Эршэ бүтээсынгөө талаар мүнөө бии байгаа тараан сасадаг сушилкануудта орходоо 10—20 дахин ехэ урадхал уһа энэ түхеэрэлгэ бүйлуулан шанаржуулдаг байна. Шэнэ онол аргаар абтаһан монсогор зүйлнүүдшье (гранула) бүлюу һайн шанартай: тэдэниие амһарта соо хэнгүйгөөр хадагалхада, иишэ тиишэнь шэрэхэдэ болоно. Эдэ зүйлнүүд хадагалагдажа байха үедөө нягтардаггүй, тооһо татадаггүй шэнжэтэй.

Шэнэ технологи гансашье оршон байгаалиие сахиха талаар удха шанартай байха бэшэ, мүн олохон промышленна предприятинуудай ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ пайнаар нүлөөлхэ байха.

М. БАРИНОВА,
ТАСС-ай корр.

Москва.

БАМ-да ЗОРЮУЛАГДАҺАН ЭЛЕКТРОДВИГАТЕЛЬНҮҮД

ВЛАДИМИР. Байгал-Амерай түмэр замые хангаха электровозуудай двигательнүүдые эндэхи электромоторно завод бүтээжэ эхилээ. Түсэбөөр хараалагдаһан болзорһоо урид түрүүшын бүлэг агрегадууд һаяхан эльгээгдээ.

Урдань бүтээгдэдэг модельнүүдтэ орходоо «АНЭ-225» түхэлэй шэнэ электромашина Сибириин эрхэ байдалда ашаглахада бүри найдамтай болоо юм.

ниин Буряадай филиал, мүн дүрбэн дээдэ һургуули хүдэлдэг юм. 2 мянга гаран эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд, багшанар, тэрэ тоодо эрдэмэй 50-яад доктор, 700 кандидат эдэ эмхи зургаануудта, дээдэ һургуулинуудта үрэ түгэсөөр хүдэлжэ байдаг.

Совет Буряадай искусство болон литература ехэ амжалтануудые туйлаа. Буряадай олохон мэдээжэ уран зохёолшодой бүтээлнүүд оронойнмнай үргэн ниитэ уншагшадта мэдээжэ болонхой. Ушарынь юуб гэхэдэ, тэдэнэй зохёолнууд манай ороной арадуудай хэлэн дээрэ оршуулагдана, аха дүү социалис оронуудта хэблэгдэнэ. Буряад драматургнуудай зүжэгүүд ороной олохон театрнуудта табигдадаг юм. Буряад композиторнуудай хүгжэмтэ зохёолнууд Москвагай, Ленинградай, ороной бусад хотонуудай концертнэ залнууд соо гүйсэдхэгдэдэг. Республикымнай театрнуудай, «Байгал» ансамблиин гастрольнууд Советскэ Союзай олон республикануудта, хариин оронуудта амжалтатайгаар үнгэрдэг байна. Буряадай оперо болон баледэй театр, Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театр зохёохы ехэ амжалта туйлаһанайнгаа түлөө орденуудаар шагнагдаһан, «академическэ» гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байха юм.

Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойтой дашарамдуулан, манай республикын литература болон искусствын үдэрнүүд үнгэрэгшэ май һарада эхэ оронойнмнай ниислэл—Москва хотодо амжалтатайгаар дүүрэбэ. Энэ хадаа хүгжэлтэ түгэс социализмын үедэ манай республикын литература болон искусствын үргэнөөр хүгжэжэ, туйлаһан ехэ амжалтын харалга болоһон байгаа. Совет Буряадай искусствын өөрын онсо маягтайгаар, түхэл шэнжэтэйгээр урган хүгжэһыень энэ зохёохы ажаябуулгынь тоосоон батаар гэршэлэн харуулаа. Буряадай уран зурагай искусствын түлөөлэгшэдэй зохёохы түйлалтанууд ехэ. Тэдэнэй зохёол бүтээлнүүд республиканска, бүхэсоюзна, мүн гадаадын оронуудта эмхидхэгдэһэн выставкэнүүд дээрэ табигдажа харуулагдадаг байна. Удха шанараараа интернациональна, түхэл маягаараа национальна Буряадай искусство олон үндэһэ яһатадһаа бүридэдэг совет арадай соёлой баялигта ехэ хубитаяа оруулдаг юм. Буряадай уран зурагай искусство гүнзэгы удхатай, онсо өөрсэ шэнжэтэй зохёолнуудые бүтээнэ. Шэнэ, түрүү бүхы юумэн, тобшолбол, мүнөө үеын буряад арадай ажабайдалые, ажал хэрэгүүдые, али бүхы талаһань тобойсо харуулдаг байна. Үнэхөөрөөшье, манай республикын уран бэлигтэн үзэсхэлэн һайхан байгаалияа, түрэл нютагаа, үбгэн буурал Байгал далайгаа, тэрэнэй зүүн бэеын үргэн дэлюун газар нютагуудта ажаһуудаг жаргалта арадай жабхаланта байдалые үнэншэмэ тодоор түүхэлэн зурана бшуу.

Ажабайдалай али бүхы асуудалнуудаар совет арадуудай ойртолсолго, нэгэ нэгэнэйнгээ сэдьхэл бодолые баяжуулга социалис наци бүхэнэй, тэрэ тоодо буряад нациин хүгжэлтэдэ һайнаар нүлөөлдэг байгаа, мүнөөшье нүлөөлжэ байна. Энэ олон янзын хүгжэлтэ үйлэдбэри дээрэхи интернациональна холбоо барисаанай ургалта дэбжэлтэдэ гол түлэб түшэглэдэг юм. Мүнөө манай республикын ажалша коллективүүдтэ 60 наци ба арад үндэһэтэдэй түлөөлэгшэд эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлжэ байна. Ажалша коллективүүдэй амжалта, илалтанууд олон үндэһэ яһатанай эбтэй эетэйгээр ажаһуулгаһаа үндэһэтэйл.

Социализмын шэнэ ажабайдалаар мүндэлһэн буряад социалис наци хүнүүдэй түүхэтэ шэнэ нэгэдэлдэ национальна гүрэн түрэеэ, экономикоёо, соёл болбосоролоо, хэлээ хүгжөөхэ үргэн ехэ арга боломжотой болоһыень эдэ бүгэдэ батаар элирхэйлэн гэршэлнэ. Совет арадай эбтэй эетэй бүлэ соо тэрэ коммунизм байгуулгын аша туһада үе сагай бүхы асари ехэ түйлалтануудта эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байнхай.

В. ЗАТЕЕВ,
философиин эрдэмэй доктор, профессор, Буряадай АССР-эй эрдэмэй габьяата ажал ябуулагша.

Хорин жэлэй саада тээ Белоруссида шэнжэлэлгэ хэхэ түрүүшын атомна реактор ашаглалгада үгтөө һэн. Тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ БССР-эй Наукануудай академиин Ядерна энергетикын институт байгуулагдаа бэлэй.

Институдай гол хүдэлмэринүүдэй дунда шэнэ түхэлэй атомна электростанци байгуулха гэхэ мэтэ темэнүүд. Тэрэнэй хажуугаар институт хамһабариин үсөөн бэшэ зорилгонуудые шиидхэдэг юм. Жэшээлхэдэ, ионуудые бии болгодог туяаралгын ашаар барилгын шэнэ материалнууд байгуулагдадаг. Тиигэжэ түхэлөө хубилгаһан модон ба гоё үнгэтэй бетонополимер абтаа һэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: туршалга хэхээ бэлдэжэ байна.

ТАСС-ай фото.

ОРОН НЮТАГУУДААР, ТҮБИНҮҮДЭЭР

△ БУДАПЕШТ. Һуурин газарһаа холо амяраа түбхинэһэн байшангуудые электрын элшэ хүсөөр хангадаг мини-ГЭС бишыхан гол горхонууд дээрэ барижа болохо юм. Тиигэхын тулада Венгриин «Электропутерс» заводой гаргаһан гидротурбинануудтай электрогенераторнуудые хэрэглэдэг байна. Секунда соо 150 литр уһа гаргашалдаг иимэ багахан ГЭС 2,5 киловатт хүсэ үгэдэг.

△ БУХАРЕСТ. Автомобилиин двигательнүүдтэ хэрэглэгдэдэг хямда сэнтэй түлишэ үйлэдбэрилгын технологиие Румыниин мэргэжэлтэд ухаалан зохёобо. Октанова ехэ тоотой иимэ түлишын бүридэлдэ этилированнэ бэшэ бензин, метиловэ спирт ба уһан ородог юм. Тэрэнэй галдагдаһан зүйлнүүд соо агаарые бузарладаг хорото бодосууд байдаггүй.

△ СОФИ. Почтые ээдтэнь хүргэхын тулада Софида электрокарнууд хэрэглэгдэдэг болобо. Хэтэ заяанһаа хойшо ашаглагдадаг байһан автофургонуудай орондо электрокарнуудые хэрэглэхэдэ нефтиин үнэтэй сэнтэй түлишэ арьбалагдаха, бэшэг зөөгшэдэй ажал нилээд хүнгэдхэгдэхэ болоно. Иимэ электрокарнууд гудамжануудаар ябахадаа, шаг шууяа татадаггүй, агаарые хорото газуудаар бузарладаггүй байна.

△ ОТТАВА. Промышленна предприятинуудай баалюулдаг утаан газуудһаа татажа абадаг серээр цементые һэлгэһэнэй ашаар Канадын инженернүүд химическэ талаараа эрид хатуу бүхэ бетон хэдэг болоо. Иимэ серэнэ бетоноор үйлэдбэриин байшангууд соохи поол дэбдихэ эбдэршэгүй бүхэ плиткэнүүд, канализациин соргонууд, хорото шэнгэн зүйл болон силос хадагалдаг амһартанууд бүтээгдэдэг юм. Канадада жэл бүри 2 миллион тонно тиимэ бетон гаргашалагдадаг.

△ ЛОНДОН. Харгын хажуу тээ һүни гэрэлтүүлэнгүй орхиһон автомобилиин аюулда орохогүйн тула оньһон прибор Англиин инженернүүд ухаалан бүтээбэ. Тэрэ прибор өөртэнь ондоо автомобилиин дүтэлжэ ерэхэдэнь байжа байһан автомобилиингаа томо галнуудые өөрөө автоматическа гуримаар носоодог, харин тэрэнэй үнгэрһэн хойно галаа унтараадаг оньһотой. Гансал подфарнигуудаа носооһон автомобилиин 40—50 метртэ дүтэлжэ ерэхэдэнь тус оньһон хүдэлдэг байна.

△ ВАШИНГТОН. Шараһан эдеэ эдихэ дуратайшуулда, мүн таргалжа маряажаһан хүнүүдтэ туһалхын тулада тоһондо шараһан продуктнуудай өөхэ тоһынь һалгаан зайлуулха онол арга американ нэгэ фирмэ шэнжэлэн хэрэглэбэ. Тиигэжэ шараһан эдеэнэй шэмэ шүүһэниинь бага болгогдоно гээшэ. Энэ онол арга өөхэ тоһо хайлуулдаг шэнгэн углекислота хэрэглэлгэдэ үндэһэлдэг юм.

△ НЬЮ-ЙОРК. Тоололгын дүнгүүдые гансашье дисплейн туһаламжаар бэшэ, мүн үгэнүүдые хэлэжэ байгаад гаргадаг компьютер США-да байгуулагдаба. Тэрэ компьютер соо дуугаралгын синтезатор бии, тэрэнэй хэрэглэдэг словарьта 31 үгэ оруулагдаһан байна.

Буряадай АССР-60

СУУТА ГЕРОЙ, ГЕНЕРАЛ

Октябриин Агуухэ социалис революциин ашаар үндэhэ яhанай илгаа усадхагдажа, Россин арадууд, тэрэ тоодо манай буряад угсаатан социалис Эхэ ороноо аршалан хамгаалха бүрин эрхэтэй, үүргэтэй болоо hэн. Тиигэжэ 1925 онhоо эхилэн, залуу хүбүүднай хүдэлмэришэн таряашанай Улаан Армида алба хэхэеэ угаа ехэ баяр баясхалантайгаар мордодог, хабаадалсадаг болоhон байна. Тэрэ зун залуу коммунист Илья Балдынов эгээл түрүүлэн армиин албанда мордогшодой зэргэдэ —25 буряад хүбүүдэй нэгэн боложо, морито сэрэгэй hургуулида Ленинград эльгээгдэбэ. Тэрэ сагhаа хойшо үнгэрhэн хорин жэл соо И. В. Балдынов курсантhаа гвардиин генерал-майор болотороо урган хүмүүжэ.

Манай республикын ажалшад И. В. Балдыновай баатарлиг габьяагаар омогорходог. Тэрэ гартаа буу барижа, Байгалай үмэнэхи газар нютагуудта Совет засаг тогтоолсоhон юм. И. Балдынов тусхай үүргэтэй частиин, ЧОН-ой командир ябаа. Тиихэдээ Эхирэд-Булагадай, Боохоной ба Эрхүүгэй уездэдэ тонуул дээрмэ хэдэг, коммунистнуудые, комсомолшуудые хюдадаг, хүдөөгэй зоной адууhа мал, эдеэ хоолой зүйл буляан абадаг Кочкин, Донской гэдэг бандит этэгээдүүдэй урдаhаа эдэбхитэй шанга тэмсэл ябуулhан байна. Тэрэ айха сүхэрэхые мэдээгүй нэтэрүү шанга тэмсэлшэ ябаа.

Ямар hургуули дүүргээ hэмта гэhэн асуудалда, тэрэ өөрынгөө намтар соо «Буряад үхибүүдые үзэг бэшэгтэ hургадаг багшада заалгажа, уншадаг бэшэдэг болоо hэм. Октябриин социалис революциин hүүлээр эхин шатын эрдэмтэй болоо hэмби» гэжэ бэшэhэн байдаг.

Комсомолец, И. Балдынов нютагайнгаа арад зониие гэгээрүүлхэ талаар ехэхэн эдэбхи үүсхэл гаргажа, 1923 ондо избач болоhон юм. Уданшьегүй нютагайнгаа комсомолой организациин секретаряар hунгагдаа, Матыевскэ сельревкомой секретаряар дэбжүүлэгдээ hэн. Ямаршье ажалда хүдэлхэдөө, үзэг, бэшэг мэдэхэгүй ябадалые усадхаха асуудалаар үргэн ниитэ зоной дунда ойлгууламжын ехэ хүдэлмэри дүүргэдэг байгаа. Олохон хүниие уншажа, бэшэжэ шадаха болгоо бэлэй. Нютагай хэдэн арбаад хүбүүд, басагад тэрэнэй уряагаар комсомолдо орожо, шэнэ байдал тогтоолсохо хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаба.

Верхнеудинска комсомолой уездын комитедэй инструктораар И. Балдынов дэбжүүлэгдээ.

1925 ондо буряад зоной дундаhаа 25 комсомол эдэбхитэд, тэрэ тоодо залуу коммунист И. Балдынов морито сэрэгэй hургуулида Ленинград эльгээгдэбэ. Тэрэ hургуулиие hайнаар дүүргэhэнэйнь hүүлээр Кубаниин сэрэгэй бригадын командир, үнгэрэгшэ дайнда Советскэ Союзай Герой болоhон, Советскэ Союзай Маршал К. К. Рокоссовский И. Балдыновые морито сэрэгэй 74 полкын взводой командираар томилбо. hүүлээрнь И. Балдынов Буряадай морин сэрэгэй дивизионой командирай мэдэлдэ эльгээгдэжэ, бэеэ дааhан пулеметно взводой командираар табигдаа hэн.

1929 ондо КВЖД-дэ болоhон байлдаануудта Буряадай морито сэрэгэй дивизион эрхим hайн сэрэгэй бэлэдхэлтэй, Коммунис партидаа, Совет правительстводоо үнэн сэхэ байhанаа, Октябриин Агуухэ социалис революциин илалтаар олгогдоhон эрхэ сүлөөе хамгаалхаар бэлэн байhанаа гэршэлэн харуулба.

Тэрэ намар сагаантан-хитадуудтай болоhон тулалдаануудта буряад морин сэрэгэй дивизион, тэрэ тоодо И. Балдыновай пулеметно взвод эрэлхэг зориг, баатаршалга харуулhан байна. Тэрэнэйнгээ түлөө буряад морин сэрэгэй дивизион ССР Союзай ЦИК-эй үндэр шагнал — Хүндэлэлэй Улаан Тугта хүртэhэн юм. 14 сэрэгшэд болон командирнууд Улаан Тугай ордендо хүртэhэн, бусад олон сэрэгшэдынь СССР-эй Реввоенсоведэй болон Алас Дурнын Тусхайта Армиин Реввоенсоведэй үнэтэ шагналнуудые абаа hэн. Манжуурта болоhон тулалдаануудта эрэлхэг зориг гаргаhанайнгаа түлөө дивизионой командир Бусыгин, взводой командирнууд Г. Очиров, Д. Вамбуев, Н. Хандажапов, пулеметно взводой командир И. Балдынов болон бусад дайшалхы Улаан Тугай ордендо хүртэбэ. Тиихэдэ И. Балдыновай «пулеметно взводой 5 сэрэгшэд Улаан Тугай орденоор шагнагдаа hэн гэжэ тэмдэглэе.

Партиин буряадай обкомой зууршалгаар тусхай буряадай морин сэрэгшэдэй полкын командирнуудай ба полит-хүдэлмэрилэгшэдэй дундаhаа олон нүхэд, тэрэ тоодо И. Балдынов сэрэгэй академидэ эльгээгдэжэ, 1936 ондо тэрэниие hайнаар дүүргэжэ ерэhэн байна.

1936 оной январьда Кремльдэ партиин ба правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй болоhон уулзалга дээрэ буряадай ажалшадай делегациин бүридэлдэ И. Балдынов оролсобо.

«Нүхэдүүд, Советскэ Союзай бүхы ажалшадтай хамта манай Буряад ороной хүн зон хүдэлмэришэн таряашанай Улаан Армиин хүсэ шадалые хэлбэришэгүйгөөр бэхижүүлсэнэ... ...Манай Буряадай Улаан Тугта полк парти болон правительствын түрүүшын уряалаар дайшалхы захиралтые дүүргэхээр хэзээдэшье бэлэн» гэжэ тэндэ И. В. Балдынов мэдүүлээ hэн.

Подразделенинүүдые, часть, соединени байгуулха, бүридүүлхэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаhанайнгаа түлөө И. В. Балдынов Улаан Одоной орденоор шагнагдаhан юм. И. В. Балдынов hүүлдэ Буряадай морин сэрэгэй бригадын 11-дэхи морин сэрэгшэдэй полкын начальнигаар томилогдобо.

Буряадай морин сэрэгэй частьда алба хэhэн хүнүүд эрхим зэргын сэрэгшэд болоhоо гадна, Буряад орондо социализм тогтоохо, хүдөө нютагуудта колхозуудые байгуулха талаар бэлигтэй бэрхэ хүдэлмэрилэгшэд болоhон юм.

И. В. Балдыновай Новочеркасск хотодо алба хэжэ байхада, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайн эхилбэ. Хойто-Кавказай сэрэгэй совет Кубаниин 72-дохи морито сэрэгэй дивизи эмхидхэхэ зорилгоор саг дары Краснодар хото ошохыень тэрээндэ 1942 оной июниин 22-то захирба. И. В. Балдынов тус дивизиин морин сэрэгэй 190 полкын командираар томилогдобо.

1941 оной декабрь hарада морито, сэрэгэй полкын командир И. В. Балдыновай сэрэгшэд Крымскэ фронтдо түрүүшынхеэ дайнда оробо. Тэрэ үедэ хэды шанга шэрүүн оршон байдалай тохёолдобошье, командир Балдынов илалтын түйлагдаха байhанда үнэн зүрхэнhөө этигэдэг бэлэй.

1942 оной зун тусхай мотострелково бригадын штабай начальник байхадаа, И. В. Балдынов Туапсе хотые хамгаалгада хабаадалсаба. Хатуу шанга байлдаанда бригадынхид баатаршалгын үльгэр жэшээ харуулжа, фашис сэрэгүүдые урагшаа табингүй, командованиин захиралтые амжалтатайгаар дүүргэбэ.

Кавказда болоhон тулалдаануудта шадамар бэрхээр сэрэгүүдые удеридаhанайнгаа түлөө И. В. Балдынов Эсэгэ Оронсо хамгаалгын Агуухэ дайнай нэгэдэхи шатын орденоор шагнагдаа hэн.

1943 оной февральда Иркутско-Пинскэ 55-дахи дивизиин командирай орлогшо болобо. Тиигэжэ Кубаньдахи немецүүдэй «Сэнхир» гэжэ бэхилэлтые добтолон усадхалгада хабаадажа, хатуу шанга шуhата тулалдаанда эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэжэ, «Баатарнуудай үндэр толгой» гэжэ газарта И. В. Балдынов гурба дахин шархатаhан байна.

Эдэгэhэнэй hүүлээр 1943 оной июльдэ гвардейскэ ябаган сэрэгэй 109-дэхи дивизиин командираар томилогдобо. Дивизиин командирай тушаалда ябахадаа, тэрэнэй бэлигтэй бэрхэ сэрэгэй хүтэлбэрилэлгэ, байлдааниинь илангаяа элирэн тодорбо. Тэрэ дивизи И. В. Балдыновай хүтэлбэри доро Кавказай hүрэhөө үндэр хадануудhаа Чехословакиин ниислэл Прага хүрэhэн намтартай. Удаань оронной Зүүн зүгтэ япон самурайнуудай урдаhаа шэн зоригой гайхамаа жэшээ харуулан, тэдэниие hамна бута сохилсожо, Порт-Артур хүрөө hэн.

Эдэнэр бусад дивизинүүдтэй хамта Кубань, Донбасс нютагуудые, Берислав, Херсон, Николаев, Одессэ, Кишинев хотонуудые сүлөөлhэн, Молочная, Днепр, Днестр болон бусад мүрэнүүдые гаталhан байха.

Берислав гэжэ хотые сүлөөлhэнэй түлөө дивизи «Бериславская» гэжэ хүндэтэ нэрэтэй боложо, Одессые сүлөөлhэнэй түлөө Суворовой II шатын орденоор шагнагдаhан намтартай.

Румыни, Болгари, Югослави, Венгри, Австри, Чехословаки гүрэнүүдые сүлөөлэлсэхын түлөө байлдаануудта энэ дивизи эдэбхитэйгээр хабаадалсаhан гэшэ. Тиихэдээ тэдэ гүрэнүүдэй хотонуудые дайлан абалсаhан юм. Полковник Балдыновай командалhан дивизи хододоо тэсэбэритэй, хүмүүжэлгэ hайнтай, түргэн габшагай байhаараа шалгардаг бэлэй. И. В. Балдынов өөрөө сэрэгэй тактика эрхим hайнаар мэдэдэг эрдэм ехэтэй, hонор бэрхэ, дайсанай уг зорилгые таажа, нюуса hэдэлгэыень ойлгон абахадаа бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ байгаа. Тиимэhээ элдэб хүшэр хүндэ тулалдаанда хэзээдэшье илалта туйлагдадаг hэн.

Полковник И. В. Балдынов айхабтар эрэлхэг зоригтой хүн байhан. Дүрбэн жэлэй турша тэрэнэй командалhан дивизиин сэрэгшэд Илья Васильевичта ехэ дуратай, этигэдэг, найдадаг байгаа. Тиимэhээ комдивай үгэhэн захиралта бүгэдэндэ хуулита боложо, саг соогоо дүүргэгдэдэг, бэелүүлэгдэдэг бэлэй.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай суута баатар, гвардейскэ дивизиин командир И. В. Балдынов тухай магтаалай үянгые захагүй үргэлжэлүүлжэ болоно. Тэрэнэй үшөө нэгэ жэшээ Будапешт хото шадархи байлдаануудай гэршэлнэ:

1945 оной июньдэ стрелково 18-дахи гвардейскэ корпус, тэрэ тоодо Балдыновай дивизи Чехословакиhаа Алас Дурна ошохо гэhэн захиралта абаба. 1945 оной август hарада милитарис Японтой эсэргүү дайн байлдаануудай эхилхэтэй адли Балдыновай дивизи Ехэ Хинган гэдэг уулые дабажа, Манжуурай үргэн талада дайдаар дайсанай урдаhаа дабшажа, баатаршалгын домог суудa орожо, олоной дунда элирбэ. Энэнь полководец Суворовой сэрэгшэдэй Альпые дабаhантай жэшээлмээр hэн гэжэ хэлсэдэг.

Энэ үндэр ута замые дабаха үедөө И. В. Балдыновай сэрэгэй хүтэлбэрилэгшын дайшалхы болон эмхидхэхы бэлиг шадабаринь бүришье элихэнээр бадаран харагдаhан байха юм. Балдынов шэнги иимэ эрэлхэг зоригтой, эмхидхэхы шадабаритай командирнуудай хүтэлбэри доро совет сэрэгэй часть, соединенинүүдэй шанга гэгшын сохилто тон богонихон саг соо хэhэнэй ашаар Японой суута Квантунска арми бута hамна сохигдожо, милитарис Япон бээ тушааhан байна бшуу. Тиигэжэ Балдыновай дивизи Порт-Артур, Дайрен порт шадарта илалтаар дайгаа түгэсхэhэн намтартай.

Буряад зоной дундаhаа урган гараhан түрүүшын генерал-майор И. В. Балдыновта СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1945 оной сентябриин 8-най Указаар Советскэ Союзай Геройн үндэр нэрэ зэргэ олгогдоhон байна.

Дайнай жэлнүүдтэ дивизиин сэрэгшэд Верховно Главнокомандалагша И. В. Сталинай зүгhөө 15 дахин баясхаланда хүртэhэн, оронойнгоо ниислэл Москва хото энэ дивизиин сэрэгшэдые хүндэлжэ 15 дахин салют үгэhэн юм.

Дивизиин 11 сэрэгшэд Советскэ Союзай Геройнууд болоhон, арба гара мянган сэрэгшэд СССР-эй орден, медальнуудаар шагнагдаhан байна. Мүн гвардейскэ дивизиин Улаан туг 1945 ондо Москвада болоhон Илалтын парадта хабаадалсаа. Гвардиин генерал-майор И. В. Балдынов Ленинэй хоёр орденоор, геройн Алтан Одоор, Дайшалхы Улаан Тугай дүрбэн орденоор, Кутузовай II шатын орденоор, Эсэгэ Ороноо хамгаалгын дайнай I шатын орденоор, Болгарин, Венгрин, Румыниин орденуудаар, Советскэ Союзай 16 медаляар шагнагдаhан байна.

1925 онhоо партиин гэшүүн, Совет Эхэ оронойнгоо, буряад арадайнгаа этигэл найдабарые нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ, Илья Васильевич Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда суудa гараhан юм. Хоёр дахин Улаан Тугта, Суворовой ордентэ, Бериславско-Хинганска стрелково 109-дэхи гвардейскэ дивизиин командир, Советскэ Союзай Герой, гвардиин генерал-майор И. В. Балдынов Эхэ оронойнгоо түлөө, арадайнгаа зол жаргалай түлөө, коммунизмын болон эб найрамдалай илан мандахын түлөө тэмсэлдэ өөрынгөө нангин уялгые дүүргэжэ, ами наhаяа зорюулhан мартагдашагүй баян намтартай.

Д. ЦЫРЕНОВ,
штатнабэшэ корр.

ХҮГЖЭМДЭ ДУРАТАЙГААР

Улаан-Үдын авиационно заводой «Школьник» гэhэн соёлой байшанда хүгжэмтэ-хоорой студи хүдэлдэг юм. Хоорто ябадаг үхибүүд хүгжэмэй нюусые ойлгожо, дуунуудые гүйсэдхэжэ hурадаг. Баяан, фортепьяно, аккордеон дээрэ үхибүүд наададаг юм. Долоон жэлэй туршада hургуулиhаа гадуур хэшээлнүүдтэ ябадаг.

Хоорой аха үхибүүдэй, багашуулай бүлэгтэ 160 хүн ябадаг. Зургаан наhатай үхибүүдтэ бэлэдхэлэй бүлэгүүд эмхидхэгдэнхэй. Эндэ тэдэнэр сольфеджиогой хэшээлнүүдые гарадаг.

Совет ба буряад композиторнуудай дуунууд хоорой репертуарта оруулагданхай. Студида ябагшад композитор В. Усовичтой hайн харилсаа холбоо байгуулан-хай. В. Усович репетицинүүдтэнь байлсахаhаа гадна зохёолнуудаа хоорто дурадхадаг юм. Анатолий Щитовой үгэ дээрэ «Байгалай саана ажаhуунабди» гэhэн сюитэ hая бэшээ бэлэй. Буряадай 60 жэлэй ойдо энэ зохёолынь зорюулагданхай. Эхэ оромнай, ажалша бэрхэ хүнүүд тэндэ магтан дуулагданхай.

Хоорой хүтэлбэрилэгшэд В. М. Галактионова, А. А. Баранова гэгшэд эдиршүүлэй хүгжэмтэ зохёолнуудые гоё hайханаар гүйсэдхэжэ hурахадань бүхы хүсэл, оролдолгоёо гаргадаг юм. Иигэжэ заводой хүдэлмэришэдэй үхибүүд бүри багаhаа хүгжэмдэ дуратайгаар хүмүүжүүлэгдэнэ гээшэ.

Г. ЕЛИСЕЕВА.

ТЕАТР

«ХЭНЗЭ БАЯН»

Хальмаг драмын Баатр Басанговай нэрэмжэтэ театрай гастроль манай республикын олониитын анхаралые татаhаар. Соёл болбосоролоороо, ажаhуудалаараа адлирхуу аха дүү хальмаг арадай искусствын түлөөлэгшэдые манай улад ехэ халуунаар угтаа гээшэ.

Илангаяа Б. Басанговай «Хэнзэ баян» гэжэ пьесээр табигдаhан зүжэгые хүнүүд hонирхон хараа. Хальмаг драматургиин үндэhэ hуурииe табигшадай нэгэн Б. Басанговай олон зохёол театрай репертуарта ороhон байна. Нэрлэбэл, «Эхын магтаал», «Чууча», «Гайхамаар ушар», «Бүмбын орон», «Хэрмэн», «Хэнзэ баян»... Түүхэтэ-социальна талаараа тодорхой үе сагые зураглан харуулга, темэсэ зохёохы талаhаань бодомжолго хадаа Б. Басанговай драматургиин онсо шэнжэ шанар мүн. Тиимэhээ жэл бүриингөө сезониие нээхэдээ, хальмаг нүхэднай энэ драматургын зохёолоор эхилдэг юм байна.

Режиссёр Борис Шагаевай найруулан табиhан «Хэнзэ баян» гэжэ зүжэг соохи үйлэ хэрэгүүд хадаа 1929 ондо хальмаг хотондо хамтын ажалай эмхидхэгдэжэ байhан үедэ хабаатай. Хэдэн зуун жэл соо хүн зоной ухаанда бүхөөр хадуугдаhан ниитын харилсаанай hандаржа, хуушан байдалаа шэнэдхэн зохёохо ябуулгын мандажа байhан орёо үе саг. Хүн зоной ухаанда бии байhан хуушан сагай үлэгдэлые шэнэ үзэл бодол түрижэ эхилжэ байгаа.

Эгээл энэ үе сагта хүн нэрэеэ мэдэрhэн эхэнэр — партийна ячейкын секретарь Эдгэ хамтын байдал байгуулха тушаа ленинскэ асари ехэ түсэбые бодото дээрээ бэелүүлэгшэдэй нэгэн байгаа. Хамтын ажалые тогтоон байгуулха хэрэгтэ хотоной хүн зоной анхаралые хандуулжа шадаhан коммунист эхэнэрэй рольдо артистка В. Нимяева өөрсэ янзаар, hонёор наадана.

Зүжэгтэ наадаhан актёрнуудые нэгэдүүлэн нягтаруулжа, авторай бодолые харагшадта хүргэхын тула найруулан табигша горитойхон хүдэлмэри хээ гэжэ тухайлагдаа. «Хэнзэ баян» гэжэ пьесын геройнуудые, үнгэрhэн үйлэ хэрэгүүдые шэнээр хаража, зүжэгөө зохидоор найруулан табяа. Актёрнууд зал соо hуугшадтай нягта холбоо байгуулжа шадана гэжэ онсолон тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ. Хальмаг артистнуудай өөрсэ янзын наадые зохидоон hайхашаажа, харагшад олон удаа нэрьемэ шангаар альга ташаhан байна.

«Хэнзэ баян» гэжэ зүжэг хадаа тон юрын найруулга шэнгил аад, нилээдгүй орёо байна. Теэд үдэр бүриинмнай ажабайдал юрын, боро юрьеэнэй шэнгил аад, үнэн дээрээ орёо байдаг hэмнай даа. Актёрнууд тон hайнаар наадажа, байгуулhан образуудаа юрын хүнүүд шэнгеэр, үнэншэмөөр зураглан, зүжэгые хүнгэн, юрын шэнги болгожо шадана. Уран бэлигтэнэй гар хүрөөгүй бодото ажабайдалай хэhэгые сценэ дээрэ асаржархиhан шэнги мэдэрэл заримдаа бии болохо юм. Гол геройнь—яhала орёо сэдьхэл бодолтой хүн. Закрия үе сагайнгаа хубилhые ойлгожо үрдеэгүй, хүн зон тээшээ нюураараа бэшэ, «хажуу талаараа» харан зогсоно. Хальмагай АССР-эй арадай артист Иван Улановай зураглан харуулhан Закрия дошхон хүн, гэбэшье угаа хайратай. Юундэб гэхэдэ, үе сагайнгаа хүгжэлтэhөө таhарhан энэ хүн мүнгэндэ хомхойронхой. Шуран шуумай Закрия ямаршье бэрхэтэй байдалhаа мултаржа гарадаг хабатай. Шадахал гэжэ ябадаг абари занигынь тэрэнэй онсо шэнжэ.

Тиигэжэ геройнгоо далда зорилгые актёрой зураглаhаниинь манда элиржэ эхилнэ. Түүхын эрьесые зогсоохо, шадаа hаа, гэдэргэнь «мухарюулха», ондоогоор хэлэбэл, үри бэенэрээ hайнаар хүл дээрэнь табижа, ажабайдалай үргэн замда гаргаха гэжэ hүүлшынгээ арга шадабариие гаргана. Совет засагые досооhоонь сохин доройтуулха зорилготойгоор Закрия колхоздо ороо. Ажабайдалай бодото үйлэ хэрэгүүдтэ нэрбүүлэн, хуушанайнгаа ойлгосын буруу hүрэжэ байгаашье hаа, өөрынгөө этигэлhээ тэрэ сухаринагүй

hүүлэй hүүлдэ Закрия яhала панхаруутаба. Бүлэнь hандаран hалаа: hамганиинь өөрыень хаяжа ошоод, басаган хүбүүн хоёрыньшье эсэгэеэ орхёод ябаа. Үхибүүдынь эсэгынгээ элдэб аашые, доромжолгонуудые саашадаа тэсэхэ дурагүй, баяжаха гэhэн hаналыень огтошье дэмжэнэгүй ха юм. «Хэмнай хэнээ илахаб?» гэhэн тэмсэлдэ Закрия шэнэ юумэндэ, шэнэ хүсэндэ диилдэбэ ха юм. Иигэжэ үмсын ажалые сахиха дуратайшуулые хамтын ажалай байгуулалта хойшолоогүйгөөр илаба гээшэ.

Б. Шагаев зүжэгэй түгэсхэлые ехэ hонёор найруулаа. Арадай хэрэгые эсэргүүсэн бодоhон хүсэн Закриягай образоор харуулагдана. Хожомдожо баяжаhан, үшөө ехээр баяжаха гэжэ эрмэлзэhэн Закриягай досоо хооhон, сэдьхэл бодолынь тулгагүй, хэндэшье хэрэггүй бог шэнги, түүхын хамууряар хамагдан хосорбо ха юм.

Мүнгэндэ хомхойрhон, hайхан сэдьхэлгүй Закрия шэнэ сагай шэнэ амисхалые ойлгохо сэнэггүй хадаа трагическа байдалтай хүн болоно гэжэ бэлигтэ актер Н. Уланов манда харуулба ха юм.

Аха дүү хоёр арадай хэлэнүүдэй дүтэрхы байhан ушар, тиихэдэ актёрнуудай бүхы сэдьхэл зүрхөөрөө наададаг маягынь зүжэгые мартагдашагүй болгоно гэжэ шэнжэлэлэйнгээ түгэсхэлдэ тэмдэглээ.

З. БУХАЕВА,
Улаан-Үдын соёл-гэгээрэлэй училищиин театрай түүхын багша.

ДАХИН УУЛЗАТАРАА!

Июниин 26-най үдэшэ Ажалай Улаан Тугай ордентэ буряад драмын академическэ театр соо ниислэлэймнай болон хото, хүдөөhөө ерэhэн хүн зон дүүрэн суглараа. Б. Басанговай нэрэмжэтэ хальмаг драмын театрай коллектив тэрэ үдэшэ «Хэнзэ баян» гэжэ зүжэг харуулаад, манай республикада hара соо үргэлжэлhэн гастролёо түгэсхэбэ.

Манай харагшад нэрьемэ халуун альга ташалгаар өөhэдынгөө hайшаалые, сэдьхэлэйнгээ талархалые мэдүүлhэн байна.

Зүжэгэй дүүрэхэлээр, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо С. В. Ангапов, Буряадай АССР-эй соёлой министрэй орлогшо Ю. Ж. Батуев, Х. Н. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай ахамад режиссёр, РСФСР-эй арадай артист Ф. С. Сахиров, искусствын эрдэмэй доктор, профессор В. Ц. Найдакова гэгшэд сценэ дээрэ гаража, гастролёо эрхим hайнаар дүүргэhэн айлшадаа халуунаар амаршалhан байна.

Хальмагай театрай коллектив хоёр бүлэг боложо хубаараад, Зэдын, Захааминай болон Хэжэнгын, Яруунын районуудай хүдэлмэришэдтэ, малшадта, таряашадта зүжэг наадаяа харуулжа, амжалтатай hайнаар ябажа ерээд, Улаан-Үдэдэ Э. Лабишай «Француз водевильнүүдые», Б. Басанговай «Хэнзэ баяниие» хахасалгын бэлэг болгон харуулба.

Республикымнай ажалшадые соёл болбосоролой талаар эрхим hайнаар хангаhанайнгаа түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар Б. Басанговай нэрэмжэтэ хальмаг драмын театрай коллектив шагнагдаhан байна. Энээн тухай Указые нүхэр С. В. Ангапов уншажа, тус театрай директор С. К. Ользятиевта Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотые нэрьемэ халуун альга ташалган доро барюулаа. Тиихэдэ театрай артистнар КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын, соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой ВЛКСМ-эй обкомой Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаhан байна.

Буряад драмын академическэ театрай коллективэй зүгhөө амаршалгын үгэтэй улаан гоё хабтаhые дурасхаалай бэлэгтэйгээр Ф. С. Сахиров айлшадтаа барюулаа.

Хальмаг театрай директор нүхэр С. К. Ользятиев харюу үгэ хэлэжэ, «хүнжэлээр дүүрэн хүүгэдтэй, хашаагаар дүүрэн малтай», үнэр баян байдалаа улам бүри хүгжөөн hуухыень республикымнай ажалша түмэндэ үреэл табяа.

Дахин уулзатараа, хальмаг нүхэднай!

Ц. ДОНДОГОЙ.

СПОРТ · спорт · СПОРТ · Спорт · СПОРТ

Футбол

ЮhЭДЭХИ УУЛЗАЛГЫН УДАА

СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө «А» классай хоёрдохи лигын дүрбэдэхи зонын командануудай ээлжээтэ юhэдэхи уулзалганууд Сибирь болон Алас Дурнын хото городуудай стадионууд дээрэ болобо. Тэдээн соохоо Барнаулай «Динамын» футболистнуудай эрхимлэжэ ябаhан Омскын «Иртыштэй» өөрынгөө талмай дээрэ уулзаhан нааданайнь дүн бараниие hонирхуулаа. Хэрбээ алтайнхид шүүгээ hаа, хоёрдохи hуурида гараад, «Иртышэй» «хормои шүүрэжэ», дахан дабшаха байгаа бшуу. Зүгөөр тэдэндэ түрэл «хананудынь» халха болоогүй, тиин дүй дүршэлтэй Омскын футболистнууд 1:0 гэhэн тоотойгоор илажа, бусадhаа аяар дүрбэн очкогоор таhарба. Энэ команда юhэ дахин наадаад, хүнэйшье, өөрынгөөшье талмай дээрэ илагдаа гэжэ үгы! Хоёрдохи hуурида гараhан Тюмениин «Геолог» гэжэ залуу команда энэ удаа Рубцовскдо бүдэрбэ. Хабарhаа эхилжэ, манай «Локомотив» мэтэ, илалтын амта үзөөгүй ябаhан «Торпедо» командын футболистнууд эршэтэй, эмхитэйгээр наадажа, 3:1 гэhэн тоотойгоор тэдэниие шүүжэ шадаба ха юм. hүүлэй уулзалгануудта манай хүршэнэр болохо Эрхүүгэй ба Ангарскын командануудаа урагшатай hайн дабшажа захалба гээд тэмдэглэлтэй. Ангарскын «Ангара» Новокузнецкын «Металлургые» өөрынгөө талмай дээрэ 2:0 тоотойгоор илахадаа, арбан очкотой боложо, долоодохи hуурииhаа табадахи хүрэтэр урагшаа орошобо. Тиихэдэ Эрхүүгэй «Звезда» Новосибирскын «Чкаловецтай» үсэд шангаар тэмсэжэ, 4:2 гэhэн тоотойгоор амжалта туйлаба.

Амар мүрэнэй эрьеын хоёр хотонуудай — Благовещенск ба Комсомольск-на-Амуре — команданууд юhэдэхи уулзалгада тэнсэбэ. Зүгөөр наадаанайнь дүн —2:2. Энээнhээ тобшолходо, амгалан ёhоор очкогоо хубаагаад тараха хүсэл али али командадань байгаагүй хаш. Шангал тэмсэл болоо!

Владивостогhоо баhал гашуудалта мэдээн абтаа. Юуб гэхэдэ, манай «Локомотив» тэндэхи «Луч» командатай навдахадаа, 2:4 гэhэн тоотойгоор баhал шүүгдээ бшуу. Теэд республикымнай футболдо дуратайшуул гайхахаяашье болёо хаш даа. Үнэхөөрөөшье, «Локомотив» зоно соогоо энэ хабарhаа хойшо амжалтын амта үзөөгүй ори ганса командынь болобо гээшэл.

Иимэ хүшэр үедэ командаяа бэхижүүлхэ, урма зорига бадаруулха хэмжээнүүдые абаха гээшэ мүнөө үедэ тон шухала болоо гэжэ hанагдана. Энэ талаар командын тренернүүд Г. Гаврилов, В. Вознюк ямар хараа бодолтой байгаа хаб? Гэхэтэй хамта, гол вратарь гэжэ тоотой Николай Русаков командаhаа гаража ошобо гэhэн мэдээн тараа. Эдир футболист Арсалан Жамьяндабаев тэрэниие халаха болобо. «Локомотив» командын яажа, коллектив доторнь юунэй боложо байдагые республикын спорткомитедэй хүтэлбэрилэгшэд мэдэнэ гээшэ гү?

А. ЖАЛСАНОВ.

Юhэн уулзалгын удаа команданууд иимэ байдалтай.

Команданууд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Алдаа	Бүмбэгэ	Очко
1. «Иртыш»	9	7	2	0	18—7	16
2. «Геолог»	9	5	2	2	14—7	12
3. «Автомобилист»	8	4	3	1	12—7	11
4. «Динамо»	8	5	0	3	12—7	10
5. «Ангара»	9	4	2	3	14—8	10
6. «Металлург»	8	4	1	3	14—14	9
7. «Звезда»	9	3	3	3	16—14	9
8. «Манометр»	8	3	3	2	8—8	9
9. «Амур» (Благовещ.)	8	3	3	2	12—12	9
10. «Луч»	8	2	2	4	10—15	6
11. «Чкаловец»	8	2	1	5	11—15	5
12. «Амур» (КС)	8	1	3	4	6—12	5
13. «Торпедо»	8	1	2	5	6—13	4
14. «Локомотив»	8	0	1	7	7—21	1

ЕХЭ ШҮҮБЭРИНҮҮ

«Спортлотогой» Буря... республиканска управ... «Спринт» гэhэн мүнгэ... ритэ лотерейн ээлжээтэ... риин билетүүдые хүн з... дунда тараажа дүүргэбэ. ... хад жэлэй туршада ре... лика доторнаи 1 мил... түхэригэй сэнтэй 2 ми... он билет худалдагдаhан... на. Энэмнай ямар удха... гэхэдэ, физкультура б... спортые хүгжөөлгэдэ ... мянган түхэриг эльгээл... бшуу. Аза талаантайш... hайн шүүбэридэ хүртэжэ... гад. Дүн хамта 412 м... түхэригэй сэнтэй шүү... нүүд тогтоогдонхой. «Сп... тын» зөөритэй шүүбэрин... 87 мянган түхэригэй ... мобиль болон мотоцикл... наадагдаха юм.

Шүүбэринүүдтэ хүрт... зарим хүнүүдые нэрлэе. ... товско областьhоо албан... рэгээр Улаан-Үдэдэмнай ... нэн Л. Н. Дашко «За... жец-968-М» шүүгээ. Ре... портын хүдэлмэришэн А... сандр Игнатьев «Жи... ВАЗ-2105» автомобиль ... гээ. Май hарада «Спо... тогой» киоскнуудта гу... автомашина «худалд... hан» байна. Нэгыень ... вич 412 ИЖ» гэhэн ав... биль—локомотивна деп... машинист нүхэр Бойко... гээ юм.

Энэ серидэ 13 автома... болон мотоцикл наа... на.

А. ИЛЬИН,
«Спортлото... республикан... управлениин ахала... инструкт...»

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 —«Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — Залуу хүгжэмшэд». 10.15 — Баримтата фильмүүд. 10.45 —Мультфильмнүүд. 11.05 — «Аяншалагшадай клуб». 12.05 — «Уянгата дуунай концерт. 12.40— Шэнэ hонин. (12.45 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ hонин. 15.35 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 16.05 — «Капитан Немо» — гурбан серитэй уран hайханай фильм (3-дахи сери).

Улаан-Үдэ. 17.10 — «Залуушуулда найдагдаа». 17.40 — Улаан-Үдын телестудиин «Шинии нэрэ — БАМ» гэhэн киноочерк.

Москва. 17.55 — «Буряад орон. Республикын үдэр» — баримтата фильм. 18.45 — Буряадай АССР-эй гүрэнэй дуу, хатарай «Байгал» ансамблиин концерт. 19.45 —«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 20.20 — «Дуулаябди, нүхэдүүд». 22.00 —«Время». 22.35 — Спортын hонин. 23.05 — «Юун? Хаана? Хэзээ?» гэhэн дамжуулга. 00.25 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 00.40 — А. Бородин. «2-дохи номерой квартет».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 12.55 —Дамжуулгын программа. 13.00 —«Таанадта, түрэлхид». 13.30 —Немец хэлэн. 14.00 — «Ватага «Семь ветров» (дүрбэдэхи түүхэ) — «Кольцо». 14.45— «Сберeги башню» — уран hайханай фильм. 15.55 —«Багшада хүгжэмэй хэшээл». 16.50 — Шэнэ hонин.

Улаан-Үдэ. 16.55 — Киноочерк.

Москва. 17.10 — «Дохёогоо үгыт, горнистнар».

Улаан-Үдэ. 17.55 — Соносхолнууд. 18.05 — «Хани барисаанай программа» — киноочерк.

Москва. 20.00 — Мультфильм.

Улаан-Үдэ. 20.20 — Үхибүүдтэ мультфильмнүүд.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15 — «Угай багшанар тухай очерк». 22.00 — «Время». 22.35 — «Человек в проходном дворе» — дүрбэн серитэй уран hайханай фильм (3-дахи сери). 23.40 — «Фортепианын дуэт наадана». 24.00 — Футболоор СССР-эй чемпионат. «Спартак» — ЦСКА.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» июниин 25-да гэргэгдэhэн 26-дахи тираж.

«49-hөө 6-ень тааха»: 10—үhан... гэ бүмбэгөөр наадалга, — 12 —... пастика, 15 — байдарка ба каноэ... hэлюурдэлгэ, 21 —тамаралга, 38... акробатика, 41 — самбо барилдаан...

«26-hаа 5-ень тааха»: 2 —биатл... 3 —бобслей, 16 — мори уралдаа... спорт, 23 —саhаар hүрэлгэ ба хоёр зүйлэй мүрыс... 24 —гарай бүмбэгэ.

(ТАСС)

Редактор Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам редактора 2-68-08, зам редактора — 2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2—60—91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-6, выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли. г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-04562. Заказ № 149. Индекс 04649.